

DOCUMENTA HISTORICA 31.
A JATE Történész Diákkör kiadványa

VIKINGEK AZ ANGOLSZÁSZ KRÓNIKÁBAN

Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta:
RIMASZOMBATI KÁROLY

**Szeged
1997**

DOCUMENTA HISTORICA 31.
A JATE Történész Diákkör kiadványa

VIKINGEK AZ ANGOLSZÁSZ KRÓNIKÁBAN

Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta:
RIMASZOMBATI KÁROLY

Szeged
1997

A dokumentum forrása:

Dorothy Whitelock (ed.): *English Historical Documents c.500-1042*.

London: Eyre & Spottiswoode, 1955. pp. 135-235

David C. Douglas, George W. Greenway (eds.): *English Historical Documents 1042-1189*. London: Eyre & Spottiswoode, 1953.

pp. 107-146.

Fordította:

**Arnold F. Helga, Bányai Zsuzsanna, Deákvári Mária,
Felföldi Edit, Galaskó Dénes, Liptai Orsolya, Novák György,
Papdi Viktor, Simon Petra, Szarvas Júlia, Tari Zsuzsanna**

Szakmailag lektorálta:

Novák György

A térképet rajzolta:

Kórász Mária

Sorozatszerkesztő

Pándi Lajos

•JATE Történész Diákkör, 1997.

Rimaszombati Károly, 1997.

HU—ISSN 1216-0954

BEVEZETÉS

Britannia története angolszász periódusának (Kr.u. 5-11. század) elsődleges forrásaként tartjuk számon az *Angolszász Krónikát*. A *Krónikában*, mely évről évre követi az eseményeket, bőven találunk adatokat a vikingekre vonatkozólag. Miután Norvégiának és főként Dániának a homlokterében helyezkedtek el a Brit-szigetek, így a mai Anglia, Írország, valamint Skócia igen sokat szenvedett az északiak kalandozásaitól. A következőkben vázlatos képet adunk a vikingekről és portyáikról, különös tekintettel angliai tevékenységükre s arra, ahogyan az *Angolszász Krónikában* megjelentek.

Az Angolszász Krónika

A krónikaírás tudatos történetírói tevékenység, ugyanis a krónika írója más források és adatok birtokában szerkeszti meg művét. Ez azt jelenti, hogy akár több száz évvel korábbi eseményektől is kezdődhet a krónika, s általában a szerző idejéig követi a történeteket. Ily módon lehetőség nyílik hosszabb folyamatok és átfogóbb összefüggések bemutatására is. Nem tévesztendő össze tehát a krónika az *annalesszel*, évkönyvvel: az utóbbi szerkesztése párhuzamos a tartalommal, vagyis az évkönyv csak a jelen vagy a közelmúlt eseményeit rögzíti.

Az *Angolszász Krónika* szerkezetét tekintve történelmi feljegyzések és költemények évkönyvszerű gyűjteménye. A ma ezen a néven ismert mű, amely kilenc, nagybetűvel (A, B, C, D, E, F, H, I) jelölt változatban maradt fent, tulajdonképpen négy különböző krónika. A szóban forgó négy mű az A, C, D és E betűkkel jelölt változat. Az A változat az A átírata, a B gyakorlatilag azonos C-vel, az F pedig az E kivonata. A H és az I csupán töredékek. Noha az elnevezés azt a benyomást kelti, mintha egyetlen műről lenne szó, Plummer a *Krónika* kiadásához írt bevezetőjében mondja, hogy közös az eredetük, és még később is közös anyagokat használtak fel, ez a négy munka még nem lett egy, ahogy a Hersfeldi Évkönyvekből kinőtt Hildesheimi, Quedlinburgi, Weissenburgi, stb. Évkönyvek sem nevezhetők egyetlen krónikának.¹

A *Krónika* szövegeit tartalmazó kéziratok a következők:

A — *Corpus Christi College Cambridge MS 173 (CCCC 173)*; az ún. *Parker-krónika*. Winchesterben kezdték, és a 11. századig ott is írták. Valamikor a normann hódítás után Canterburybe vitték. Ez a legrégebbi kézirat, a legkorábbi kézírás a 9. század végéről való. Tárgyalt időszak: Kr.e. 60-Kr.u. 1070.

1. Plummer: 'Introduction' in: *Two of the Saxon Chronicles*, II. p. xxiii.

A (G,W) — *British Museum Cotton MS Otho B.xi*; az \bar{A} -ról még Winchesterben készült másolat. 1731-ben elégett. Szövegét az 1643-44-ben Abraham Wheloc által ennek alapján kiadott ún. *editio princeps*-ből ismerjük.

B — *British Museum Cotton MS Tiberius A.vi*;

C — *British Museum Cotton MS Tiberius B.i*; az *Abingdoni Krónikák*. Mind a kettő 11. századi másolat, a 10. század közepén Abingdonba került, mára már elveszett eredeti alapján. Mindkettő tartalmazza az ún. "Merciai Krónikát" és "Æthelfleda Évkönyvét." Tárgyalt időszak: Kr.u. 1-977 illetve Kr.e. 60-Kr.u.1066.

D — *British Museum Cotton MS Tiberius B.iv*; a *Worcesteri Krónika*. 11. század közepén készült másolat riponi vagy yorki eredeti alapján. Tárgyalt időszak: Kr.u. 1-1079 (és egy bejegyzés 1080 alatt, amely azonban 1130-as eseményeket tartalmaz).

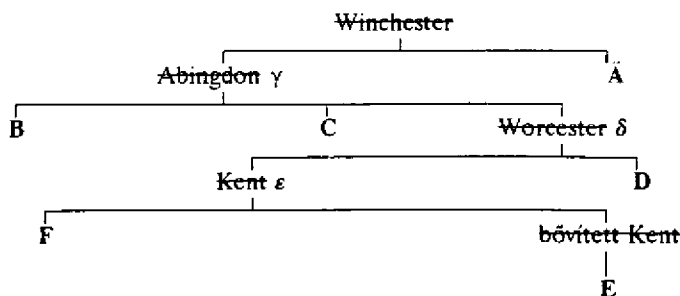
E — *Bodleian MS Laud 636* (Oxford); a *Peterborough-i Krónika*. A 11-12. században készült Peterborough-ban, az elejét a D változaton alapuló, Canterburyből származó krónikából másolták. Sok interpolációt tartalmaz, de bel- és külföldi eseményekre vonatkozó, latin nyelvű bejegyzéseket is. Tárgyalt időszak Kr.u. 1-1154.

F — *British Museum MS Domitian A.viii*; kétnyelvű krónika, az elveszett Kenti Krónika (\bar{A} és E közös eredetije) alapján. Minden bejegyzés latinul és angolul is szerepel. A tárgyalt időszak: Kr.u. 1-1153 és 1-1058.

H — *British Museum Cotton MS Domitian A.ix*; töredék, egy lap, valószínűleg egy winchesteri kéziratból. Tárgyalt időszak: 1113-1114.

I — *British Museum Cotton MS Caligula A.xv*; egylapos töredék. Egy húsvéti táblázat szélén rövid feljegyzések angolul és latinul. Tárgyalt időszak: 988-1268.

Az *Angolszász Krónika* változatainak egymáshoz való viszonya:²

A *Krónika* egyik legszembevetőbb jellemzője, hogy a kor európai latin írásbeliségétől eltérően anyanyelven íródott. Egyes változatokon jól megfigyelhető.

2. Részletesen lásd: *Idem.* pp. xvii-cxxviii.

ahogy később a latin lassan kiszorította a krónikáírásból az óangolt. Az E változat tartalmaz latin interpolációkat, az F már kétnyelvű mű, a töredékes I-t pedig már latinul írták, óangol részletekkel. Érdekes, hogy mind a három változat Canterburyvel hozható kapcsolatba, tehát a nyelvi váltás nem földrajzi eltéréseknek tulajdonítható.

Az *Angolszász Krónika* igen fontos történeti forrás, csaknem kizárólagos az angolszász kort illetően; a leghosszabb periódust fogja át az angol történelemből egyetlen szövegben. Ezenkívül jelentős az irodalom- és nyelvtörténet szempontjából is. Életrajzok, leírások, legendák, költői részletek találhatók benne, a különböző szövegeken keresztül pedig figyelemmel követhetjük az angol nyelv változásait a 9. századtól a 12. századig.

A *Krónika* keletkezési helyét és idejét illető kérdésekre nem lehet megnyugtató választ adni. Abból a tényből, hogy a 890-ig terjedő krónikarészlet az összes fennmaradt kéziratban megtalálható, arra lehet következtetni, hogy Nagy Alfréd király (871-899) udvarában szerkesztették az eredeti verziót. Ez csupán feltevés, de figyelembe véve az Alfréd alatti politikai és kulturális fellendülést, valószínűnek tűnhet, hogy az ő udvarában összeállítottak egy anyanyelvű krónikát. Alfréd közismerten kiemelkedő műveltségére gondolva pedig az sem kizárt, hogy a király személy szerint is részt vett a krónika szerkesztésében. Minthogy Wessexnek — Alfréd eredeti királyságának — Winchester volt a fővárosa, a *Krónika* első változata is minden bizonnyal ott készült.

A viking kor

Ahhoz, hogy helyesen tudjuk értelmezni a viking támadásokat, illetve azok sikereit, átfogón kell látnunk tevékenységüket és azt a kort, amelyet teremtettek. Nem szabad azt hinnünk, hogy mást sem tettek, mint rablóhadjáratokat vezettek a környező népek ellen. Megjelenésük Európa egyes régióiban mást és mást jelentett. Jóllehet rengeteget raboltak és pusztítottak, volt, ahol csupán kereskedelmi tevékenységet folytattak, vagy épp zsoldos hadseregként harcoltak idegen uralkodóknak. Nem utolsósorban szenzációs — legalábbis mai szemmel szenzációs — felfedezések is fűződnek a nevükhöz.

A viking vagy normann elnevezés a Skandinávia területén élő három északi germán népet: a norvégokat, a dánokat és a svédeket jelölte. A viking széttrajzás kezdete (a 8. század vége) előtt ezek a népek még jobbára törzsi keretek között éltek, egyedül a svédeknel alakult ki ennél korábban központi állam. A három etnikum a maihoz hasonlóan helyezkedett el, bár a dánok Jütland és a környező szigetek mellett még a mai Svédország déli részét is elfoglalták.

Az "északi embereket" számos elnevezéssel illették már a maguk korában is. A délkelet felé terjeszkedő svédeket varégeknek, varjágoknak vagy ruszoknak nevezték. A frankok az országukra törő dánokat és norvégokat normannokként ismerték. Magának a viking kifejezésnek vitatott az etimológiája. Neves skandináv

nyelvészek különféleképpen magyarázzák, de általában megegyeznek abban, hogy a név az általa jelölt nép által folytatott tevékenységre vonatkozik. Így például egyesek a latin eredetű angolszász *wic* (piac) szóból magyarázzák (kereskedők), mások a skandináv *vik* (öböl) vagy *vig* (harc) szavakból okoskodnak. Még több verzió is fölvetődött, de egyik sem bizonyítható megnyugtatóan, és egyik sem fedi igazán a vikingek karakterét, minthogy kereskedtek is, hajóztak is és raboltak is.

A viking szétraajzás okaira vonatkozólag számos tézis és magyarázat született, és ez már önmagában is sejteti, hogy a kérdés meglehetősen komplex és vitatott. Az mindenesetre bizonyos, hogy nem egyetlen ok, hanem több tényező együttesen eredményezte a szétraajzást. Legnépszerűbb magyarázó tényezőként a túlnépesedést tartják számon, mely elsősorban Dániát érintette. Az a nézet viszontmár nem tartható, hogy a túlnépesedés oka a vikingek poligámiája lett volna, mert ez főként a gazdagabbak szokása volt; a szegényebb harcosok nemigen tudtak több feleséget vagy ágyast eltartani.

Minden bizonnyal döntőbb érv a vikingek öröklési rendszere. A birtokok elaprózódását elkerülendő ugyanis az elsőszülött fiút követő testvérek legtöbbször semmit sem örököltek, ami a vállalkozóbb kedvűeket arra készítette, hogy máshol – alkalmasint külföldön – próbáljanak szerencsét.

A vikingek tengerre szállásának kétségkívül fontos indítékát jelentette a kereskedelembe való bekapcsolódás is. Az Északi-tengeren a vikingeket megelőzően a frízek húzták a legnagyobb hasznát a kereskedelemből, akik ráadásul 734-től a Frank birodalom védőszárnyai alatt folytatták tevékenységüket. A sorozatos dán és norvég agresszió miatt azonban kénytelenek voltak átadni szerepüket. Keleten a Baltikumtól egészen Bizáncig a svédek (varégek) tették rá kezüket a kereskedelemre.

A fentiekén kívül még számos feltételezés merülhet föl (pl. belső viszálykodások, talajkimerülés, az időjárási viszonyok drasztikus megváltozása, stb.), ezek azonban vagy kevésbé fontos tényezők, vagy nehezen bizonyítható hipotézisek. A lényeg mindenképpen a különböző tényezők együttes hatásában rejlik, vagyis nem egyetlen kizárólagos indíték készítette az északiakat vándorútjukra.

A vitorlát bontó vikingek szeme előtt különféle célok lebegtek. Portyáikat Fritz Askeberg svéd tudós négy alapvető osztályba sorolta, jóllehet sokszor több minden is szerepet játszott egy kalandban.

A viking támadások eleinte leggyakrabban egyéni kalózációk, egyszerű rablóportyák voltak, melyeket általában kisebb törzsfőnökök, ritkábban királyok vagy *jarlok* (helytartók) vezettek. Az efféle rajtaütéseknek nem volt se szeri se száma; ezek közé tartozott például a hírhedt lindisfarne-i kalóztámadás. A gazdag kolostorok igen gyakori célpontjai voltak e "kalandozásoknak", s a középkori keresztény gondolkodás ezeket a váratlan támadásokat rendre Isten büntetésének tulajdonította.

Egészen más jellege volt azoknak a tudatos hódításoknak, amelyeket valamelyik viking király vezetett egy-egy szomszédos országba. Ilyesféle politikai

terjeszkedést folytatott Godfred dán király a 9. század elején Nagy Károly birodalma ellen.

Számos esetben a gyarmatosítás szándékával indítottak nagyobb támadásokat főként a dánok és a norvégek. A 9. és a 10. században megtelepedtek Angliában, Ír-földön, Észak-Franciaországban, később pedig (a normannok) eljutottak még Dél-Itáliába is. Ezekben az országokban önálló államokat hoztak létre, melyekben saját törvényeik szerint éltek.

Végül nagy szerepet játszott a viking terjeszkedésben a kereskedelmi terjeszkedés is.

Az különböző skandináv népek terjeszkedésének irányát és lehetőségeit jobbra földrajzi fekvésük determinálta. Minthogy Norvégia nyugat felé, a Norvég-tengerre s az Atlanti-óceánra néz, homlokterébe főként Skócia, Ír-föld és a titokzatos óceáni szigetek tartoztak. Dániát Dél-Schleswig terméketlen területei meglehetősen elzárták a szászoktól és a szlávoktól, így támadásaikkal főképpen Angliát és Észak-Franciaországot zaklatták, de a Gibraltári-szoroson át elkalandoztak egészen a Földközi-tengerig is. A Baltikumon a svédekkel osztottak, az orosz területek pedig Svédország vonzáskörébe kerültek.

Az oroszországi terjeszkedést a svéd kereskedelem ösztönözte. A Ladoga-tó mellett svéd kereskedőtelep jött létre Aldeigjuborg néven. Innen terjeszkedtek tovább déli-délkeleti irányba a nagy orosz folyókon. A Volgán keresztül léptek érintkezésbe a volgai bolgárokkal, a Kaszpi-tenger melletti kazár birodalommal, sőt, még a bagdadi kalifátussal is. A Dnyeperen keresztül 864-ben elérték Kijevet, melyet előretolt támaszponttá, újabb kereskedelmi központtá alakítottak. Az 1100 körül keletkezett kijevi Orosz Őskronika vagy Nesztor-krónika a kijevi Rusz-dinasztát egyenesen egy Rurik nevezetű skandináv, avagy rusz hercegtől származtatja. (A rusz a svédek szláv elnevezése volt.) Jóllehet a történetet nem kell szó szerint venni, s a hódítók csekély számuk miatt rövid idő alatt beleolvadtak a szláv lakosságba, a hatalmas kijevi birodalom alapjait mégiscsak ők vetették meg. A varégek tehát — bár inkább kereskedői tevékenységük volt jelentős — nem tagadták meg harcos északi mivoltukat. A 9. és a 10. század folyamán többször támadást intéztek a bizánci birodalom ellen, s nemegyszer Konstantinápolyt is megostromolták. Később azonban már a görög császár testőrségében, zsoldos hadseregében találjuk őket. Innen ered a varég elnevezés, mely védőket, kísérőket jelent.

Külön érdemes szólni a norvég vikingek felfedezéseiről, melyek részben szintén a földrajzi helyzetnek köszönhetőek. Nagy szerepet játszott azonban ezekben a vikingek vállalkozókedve, az ismeretlentől való félelmük legyőzése s kitűnő hajóik is. Ezek a legendás hajók, melyeket jellegzetes orr- és tatdsízményeikről sárkányhajóknak neveztek, tőkesúllyal rendelkeztek, s ez alkalmassá tette őket a keményebb tengeri hajózásra, rugalmas szerkezetük pedig ellenállt az erős hullámozásnak. Egyaránt használták vitorlát és evezőket. A vikingek életében oly fontos szerepet játszott a hajózás, hogy a honfoglaló magyarok lovastemetkezéséhez hasonlóan

dívott náluk a hajósír, jöllehet az utóbbi némileg költségesebb — s így ritkább is — volt. Leghíresebbek az Osebergnél és a Gokstadnál feltárt hajósírok, melyek rendkívül értékes információkat szolgáltatnak a viking hajókra vonatkozólag (is).

A felfedező expedíciókat nagymértékben előmozdította egy belpolitikai fordulat 872-ben, melynek során Szöke Harald (872-930) egyetlen királyságban egyesítette Norvégiát, s volt riválisai, ellenzéke emigrációba kényszerült. A távoli ismeretlen felé ugródeszkául szolgáló kisebb szigetekre (Shetland-szigetek, Orkney-szigetek, illetve Feröer-szigetek), már korábban eljutottak a norvégok, de intenzívebb gyarmatosításuk a 870-es évektől kezdődött el, amikor Harald zsarnoksága miatt sokan kerestek maguknak új hazát. Izlandra a vikingek véletlenül vetődtek 861 körül, s ridegsége miatt nevezték el "Jégországnak". Betelepítése 872 után gyorsult meg; a helyet, ahol először megtelepedtek, Reykjavíknak (füstölgő öböl) keresztelték. Izland nem volt lakatlan, ám a korábban ott lakó ír remeték jobbnak látták, ha visszatérnek hazájukba. A következő lépés Grönland volt. 982-ben egy Vörös Erik nevű izlandi norvégot gyilkosság miatt három évre száműzték. Vörös Erik nyugat felé hajózott, s így bukkant rá Grönlandra, melyet azért nevezett el "Zöld országnak", hogy odacsalogassa az embereket. Valóban, amikor Izlandra visszatérve hírt vitte az új földnek, tömeges kivándorlás kezdődött. Grönlandon két nagy telep jött létre: egy "keleti" és egy "nyugati".

A "nyugati teleptől" Észak-Amerika már "csak" 5-600 kilométerre feküdt, s felfedezése szintén a véletlen szerencsének köszönhető. Egy bizonyos Bjarni Herjólfsson 982-ben apjához indult Izlandról Grönlandra, ám kevéssel a cél előtt viharba került, s tovább hajózott, míg nem egy ismeretlen szárazföldre talált. Nem látott aziban semmi érdekességet, így visszafordult Grönlandra. Néhány évvel később Vörös Erik fia, Leif Eriksson (a "szerencsés"), útnak indult Bjarni hajóival, hogy jobban feltérképezze az ismeretlen területet. Először valószínűleg a Baffin-szigeten kötött ki, melyet, kopárságát látva *Hellulandnak* (=Kőország) nevezett el. A következő állomás Labrador lehetett, mely a *Markland* (=Erdőország) nevet kapta. Innen még délebbre hajózott, s egy olyan vidékre ért, melyen rengeteg vadszölőre akadt. Innen ered Észak-Amerika norvég elnevezése: *Vinland*.

Amerika viking felfedezésének van egy érdekes magyar vonatkozása is: nem lehet teljes biztonsággal kizárni annak a lehetőségét, hogy Leif Eriksson délről származó (*suðrmaðr*) nevelőapja, akit a 14. századi *Grœnlendinga saga* Türker néven emleget, esetleg magyar származású volt. Már a neve is elgondolkasztó; ő maga is más volt, mint a vikingek: kisebb termetű, az arca is eltért a megszokottól; még szülőhazájából ismerte a szőlőt és a bort: és a legérdekesebb adat: amikor nagy örömeiben az anyanyelvén hadart, a vikingek egy szót sem értettek belőle.³

3. Türker (Tyrker, Tyrkir) esetleges magyar származását Schjønningiusra, a *Heimskringla* 1777-es kiadójára hivatkozva Pivány Jenő vetette fel először Magyarországon. A szakirodalom azóta sem tudott lényegeset hozzátenni az ő század elején közzétett felfedezéséhez. Lásd Pivány Jenő: "Magyar volt-e a Heimskringla Tyrker-je?" *Századok*.

Ily módon tehát a vikingek jó ötszáz évvel Kolumbusz előtt már felfedezték Amerikát, s hogy ez mégis feledésbe merült, az azzal is magyarázható, hogy a norvégok maguk sem értékelték oly nagyra új birtokukat. Vezettek még néhány expedíciót *Vinlandra*, de végül nem telepedtek le, mert túlságosan agresszívnek találták az őslakosokat, akikkel a kezdeti békés időszakot követően egyre hevesebb összefüzéseik támadtak.

A vikingek több olyan országban letelepedtek, amelyet már keresztény, államisággal rendelkező népek laktak. Ezeket az országokat a lakosság hódoltatása után saját területükként kezelték, és saját törvényeik szerint éltek rajtuk, vagyis a fosztogatás időszaka lejárt, s ugyanúgy védelmezték szerzeményeiket, mintha szülőföldjük lenne. Ilyen birodalmak voltak az angliai *Danelag* vagy *Danelaw* és az Észak-Franciaországban létrehozott normann hercegség, Normandia. Az állami előzményt tekintve kivételt képezett Izland, ahol az államot a norvégok maguk szervezték meg. Az itt leteleplők ugyan norvég törvényeket vezettek be, rövidesen azonban független népként kezdték nevezni önmagukat, s úgy is viselkedtek: önálló törvényeket alkottak. 930-ban országgyűlést hívtak össze.

A normandiai hercegség is skandináv gyarmatként jött létre. A dán és norvég vikingek már a 9. század végén meglepedtek a Szajna torkolatvidékén, s innen pusztították a frankok virágzó városait. A *Krónika* a 886. és 887. évek alatt említi, hogy a vikingek a Szajrán behatoltak a birodalomba. Miután az erőtlén nyugati frank uralkodók nem voltak képesek kifűstöltni a betolakodókat, kényszerű kompromisszum született. Jámbor Károly 911-ben Saint-Clair-sur-Epte-ben találkozott a dán Rolloval. A megegyezés értelmében a dánok megkapták az általuk megszállt területeket. Rollo pedig az így létrejött Normandia hercegeként hűbéresküti tett a francia királynak. Rollo fölvette a keresztiséget is, országa pedig feudalizálódni kezdett. Normandia belügyeibe a francia királynak természetesen semmi beleszólása nem lehetett, s az önálló államként működő hercegség alig 150 év múlva már igen aktív külpolitikát is képes volt folytatni. A normannok benyomultak a Földközi tenger medencéjébe. Dél-Itáliában királyságot hoztak létre. 1066-ban pedig a jóval nagyobb Anglia ellen indítottak inváziót.

A legkésőbbi viking államalkotás (Vilmos angolai hódításától eltekintve) a normannokhoz fűződik. Robert Guiscard (=Ravasz Róbert) normann herceg ugyanis 1059-ben szolgálataiért hűbértulajdonul megkapta egész Dél-Itáliát II. Miklós pápától. Hálából kiűzte a bizánciakat Itáliából, s továbbra is hűen szolgált a Szentszéket. 1084-ben ő szabadította fel az Angyalvárba szorult VII. Gergelyt IV.

1909, 571-577; Uő.: *Hungarian-American Historical Connections from Pre-Columbian Times to the End of the American Civil War* [Akadémiai székfoglaló] (Budapest: Egyetemi Nyomda, 1926), p. 5; Uő.: *Magyarok Északamerikában* (Budapest: Officina, 1944), pp. 3-4; Várdy Béla: "Magyarok az új világban. Az amerikai magyarság múltja és jelene." *Kapu* 1991/12, 48.; Závodszy Béla: *Az Amerika-motívum és a polgárosodó Magyarország a kezdetektől 1848-ig*. (Budapest: Atlantis-Tankönyvkiadó, 1992), p.10.

Henrik császár ostroma alól. Testvérével, a későbbi II. Rogerrel, visszahódította Sziciliát az araboktól. II. Roger végül a "kettős szicíliai királyságban" egyesítette a Dél-Itáliában szétszórta normann államocskákat, s országát immár nagyhatalmi tényezőként kellett figyelembe venni.

A vikingek Angliában

A vad északiak első megjelenését az *Angolszász Krónika* 789-re teszi, amikor partra szálltak Anglia déli részén, és egy rövid összetűzés után amilyen váratlanul jöttek, oly gyorsan vitorlát is bontottak. A *Krónika* szerint három hajóval érkeztek Portlandbe, s az eléjük lovagoló tiszttartót, aki kereskedőknek vélte őket, meggyilkolták. Az eset azonban nem vert fel nagy port, minthogy senki sem tudta, kik ők, s ily módon egyszerű kalózkodnak hitték őket.

Néhány évvel később, 793-ban azonban már nagy visszhangot keltett a híres lindisfarne-i kolostor elleni támadás. A békés szerzetesek közömbösen vették tudomásul a később oly hírhedtté vált, jellegzetes formájú sárkányhajók érkezését, ám az ismeretlen jövevények partra szállva vad ordítással vetették magukat rájuk, mindenkit legyilkoltak, majd a kolostor kifosztása után távoztak. A *Krónikából* tudjuk, hogy szokatlan, baljós előjelek mutatkoztak Northumbriában a tragédia előtt. Rossz előjelekről számol be a Nagy Károly udvarában élő, angol származású, tudós Alcuin is a northumbriai királyhoz írott levelében:

Előjelek is megelőzték ezt a sorscsapást, nem mindennapi dolgok és szokatlan történések formájában. Vajon mit jelzett előre a véres eső, amely, noha az ég derült volt, a tető északi részéről csöpögött le vészjóslóan nagybőjt idején az apostolfejedelem Szent Péter egyházában York városában, amely az egész királyság feje? Bizony számíthatunk arra, hogy nemzetünket véres megtorlás éri észak felől, és ez, lám, czzel az Isten háza elleni minapi támadással már kezdetét is vette.⁴

A szörnyű események megismétlődtek: a következő évben a jarow-i és a wearmouth-i kolostorok jutottak a fenti sorsra, 795-ben pedig Lindisfarne anyakolostorát rabolták ki Iona szigetén. Két évvel később az írek védőszentjének, Szt. Patricknak a kolostora esik áldozatul a Man-szigeten. 802-ben és 806-ban pedig újra Iona a célpont, noha ez utóbbi támadásokat nem említi a *Krónika*.

A viking támadás kezdetén Anglia korántsem volt egységes: több kisebb-nagyobb királyság osztozkodott a területén. Ezeket a hagyomány *Heptarchia* néven ismeri, de a hét királyságon (Kent, Essex, Wessex, Sussex, Mercia, Kelet-Anglia és Northumbria) kívül hosszabb-rövidebb ideig léteztek többé-kevésbé önálló területek is Lindsey-t például gyakran említi a *Krónika* a 9. század második

4. *English Historical Documents 599-1042*, p. 776.

felében. Ezek a királyságok nem tudtak békében megférni egymás mellett, hanem állandóan viszálykodtak. Hol az egyik, hol a másik győzelmeskedett a többi fölött, ám tartósan senkinek sem sikerült egyesítenie a szigetet. Amikor a 8. század végén megjelentek a vikingek, éppen Mercia ura, Nagy Offa (757-796), uralta a sziget nagy részét, ám hamarosan több másik királysággal együtt Mercia is összeomlott a dánok csapásai alatt. Talán kedvező földrajzi helyzetének köszönhetően egyedül Wessex volt képes ellenállni az idegen hódítóknak, sőt, az országot is egyesíteni tudja. Ehhez azonban még egy megpróbáltatással kell, hosszú évszázadnak kell eltelnie, s addig az angolszászoknak igen sok csapást és szenvedést kell eltűrniük a vikingektől.

Hogyan értelmezték a középkor vallásos emberei a kegyetlen dánok és norvégok égből szakadt támadásait? Ezt megtudhatjuk Alcuinnak fentebb már idézett leveléből:

Lám, majdnem háromezréztven éve lakunk mi és apáink ezen a gyönyörűsége vidéken, és eddig sohasem történt olyan szörnyűség Britanniában, mint amelyet ettől a pogány fajtától elszenvetünk, és sohasem gondoltuk volna, hogy ily támadás érhet bennünket a tenger felől. Mert lám, Szent Cuthbert templomát az Isten papjainak vérével fröcskölték be, megfosztották minden díszétől: ez a hely, mely Britanniában a legszentebb hely, pogány népek zsákmányául esett. És ahol a keresztény vallás népünk körében először virágzott fel, miután Szent Paulinus eltávozott Yorkból, ott mára nyomorúság és balsors támadt. Ki nem retteg ettől? Ki nem siránkozik ezen úgy, mintha saját hazáját foglalták volna el? Róák fosztogatják a kiválasztott szőlőtőkét, az úr öröksége más népé lett, és ahol eddig Isten dicsérete zengett, most pogány dárídó zajlik, és a szent ünnep gyászra fordult.

Alaposan fontoljátok meg testvéreim, és gondosan vizsgáljátok meg, vajon e szokatlan és hallatlan gonoszsgát nem valami hallatlan gonosz tettel érdemeltük-e ki. Nem azt állítom, hogy korábban nem létezett a paráznság bűne a nép körében. Azonban Ælfwald király idejétől kezdve az országot ellepte a paráznság, a házasságtörés és a vérfertőzés olyannyira, hogy ezen bűnöket mindenféle szegyenkezés nélkül követték el, még az Isten felszentelt szolgálói ellen is. Mit mondhatnék a kapzsiságról, rablásról, erőszakos ítéletekről, mikor a napnál is világosabb, hogy e bűntettek mennyire elszaporodtak mindenütt, és ezt egy kifosztott nép tanúsíthatja.⁵

Igen sok súlyos bűnt követhettek el a korabeli Nyugat-Európa népei, mert a vikingek bizony nem kíméltek itt egyetlen országot sem. A dán Godfred még Nagy Károlyt sem átallotta megtámadni, s a császárnak nem futotta visszavágásra az erejéből. Midőn pedig a Frank birodalom gyengülni kezdett, a vikingek könnyű

5. *Ibid.*

prédát találtak Észak-Franciaországban; olyan városokat is lángba borítottak, mint Párizs vagy Hamburg, de kifosztották a gazdag Rajna-vidéket is. A viking hajók mindenhova eljutottak. Támadásokat vezettek Hispániába, s a Gibraltári-szoroson keresztül a Földközi-tengerre érven összecsaptak az arabokkal is.

Európai kalandozásaiikkal párhuzamosan angolszász földön is hasonló rablóhadjáratokat folytatnak. 835-ben a dánok kifosztják Sheppey szigetét, és nagy dúlást visznek véghez a gazdag Kentben. Ez a támadás új szakaszt jelöl, ugyanis 835-től kezdve szinte menetrendszerűen minden évben ellátogatnak frízföldi támaszpontjaikról a dánok Dél-Angliába. 838-ban még Canterburyt és London is kirabolják. 850-ben telelték először Thanet szigetén, ahonnan a dánok Rorik nevű törzsfőnöke állandó rettegésben tartotta Londont. 855-ben Sheppey szigetén töltötték a telet, s ez azt jelzi, hogy már állandó támaszpontokat kezdtek létrehozni Dél-Angliában. Mindazonáltal itt túl erős ellenállásra találtak, s 866-ban a "Nagy Dán Sereg" Gyengecsontú Ivar és Healfdene vezetésével már északabbra, Kelet-Angliában szállt partra. Ezzel a spontán kalózációk ideje véget ért. A "Nagy Sereg" már szervezett hódításba fogott, és hamarosan letelepedett újszerűségén. 867-ben rátörték a viszálykodással elfoglalt Northumbriára, s elfoglalták Yorkot. A trónért küzdő riválisokat elűzték, s maguk ültek a helyükbe. Mercia erős ellenállása miatt 869-ben ismét Kelet-Anglia felé fordultak, s annak seregét legyőzve, még (Mártír) Szent Edmund királyt is fogságba ejtették, majd pogány szertartások közepette kivégezték. Anglia északi részének előzőnlése után a dánok a viszonylag védett Wessex (azaz a nyugati szászok) királysága ellen fordították fegyvereiket. Wessexet azonban nem dúlták trónviszályok, s az akkori király, Æthelred, öccsével, Alfréddal Ashdownnál jelentős győzelmet aratott fölöttük 871-ben. Ám Æthelred még abban az évben meghalt, a dánok pedig újabb erősítést kaptak, s vereséget mértek az új királyra, aki kénytelen volt pénzen megvásárolni országa békéjét. Alfréd (871-899) azonban nem véletlenül érdemelte ki a "Nagy" jelzőt. Szívésen készült az újabb összecsapásra, s miközben ellenfelei eltörölték a föld színéről Merciót, ő megerősítette hadseregét és várakat, városerődöket, megerősített településeket épített. Ez utóbbi cselekedetével előmozdította az angol városfejődést is. Amikor Guthrum vezetésével a dánok visszatértek, méltó fogadtatásban volt részük. Alfréd 878-as edingtoni győzelméről így számol be az *Angolszász Krónika*:

Ebben az évben a tél derekán, Vízkereszt után az ellenséges sereg titokban Chippenhambe ment, elfoglalta a nyugati szászok földjét,... és a nép, Alfréd király kivételével, behódolt neki.

Ezután hűsvétkor Alfréd király egy kis egységgel erődítményt épített Athelney-nél, és ... megkezdte a harcot abból az erődítményből. ... [K]ésőbb abból a táborból Iley-be ment, majd egy újabb éjszaka után Edingtonba, és ott megütközött az egész sereggel, megfutamtotta, és ... ekkor az ellenség tűszokat adott, és esküvéseket tett neki, hogy elhagyják a királyságát, és azt

is megígérték, hogy királyuk felveszi a keresztséget, és ígéretüket be is tartották.

Bár Alfréd először a mocsarakba szorult — ahol egy legenda szerint még egy szegény asszony is megszidta a menedéket kérő ismeretlent, mert az az ország gondjaiba merülve nem figyelt, és odaégette a rábízott lepényeket —, végül azonban mégis győzött. Guthrumnak fel kellett vennie a kereszténységet, a "Nagy Sereg" pedig áthajózott a kontinensre. A békekötés után Alfréd és Guthrum felosztották egymás között az országot. A *Watling Street*től (azaz a Londontól Chesterig húzódó régi római úttól) északra fekvő területek a dánok kezére kerültek, akik nagy számban kezdtek itt letelepedni. A *Danelaw* — vagyis a dán törvények alapján kormányozott országrész — központja az ún. "Öt Erődváros (Lincoln, Nottingham, Derby, Leicester, Stamford) kerülete" volt. A küzdelem természetesen nem ért véget. Alfréd nagy flottát épített (hajói kétszer akkorák voltak, mint a viking hajók), s tengeren is megverte a hamarosan visszatérő "Nagy Sereget". Közben 886-ban visszafoglalta Londont, s a *Danelaw*-t leszámítva immár ő uralta egész Angliát.

Alfréd utódai a 10. század első felében egyszerre szorítják vissza az idegen hódítókat s teremtik meg az egységes nemzeti királyságot. A *Heptarchia* megszűnik — a dán hódítás miatt a régi királyságokat már különben sem lehetne feltámasztani —, az ország erőit összefogják, s Wessex királya egyben Anglia királya is lesz.

Alfréd fia, Idősebb Edward (899-924), már nemcsak védekezik a vikingekkel szemben, hanem 910-ben sikeres ellentámadást indít. Nővérével, Æthelflæddel — Mercia Nagyasasszonyával — gyors ütemben szorítja észak felé a dánokat, Æthelflæd pedig Merciában is várakat épít az időközben betörő írföldi norvégek ellen. Edward hódításai nyomán 920-ra már majdnem az egész *Danelaw* angol kézre kerül: a dánokat a Humber folyó északi oldalára szorítják. Æthelflæd halála után Edward Merciát is Wessexhez csatolja, ezzel minden angol uralom alatt álló terület egyesült. 917 után a *Krónika* húsz évig nem is említi az északiakat.

Hamarosan azonban új veszély tűnik fel: a norvégek. A norvég vikingek már korábban elfoglalták az ír szigetet, s most — 919-ben — Ragnald norvég király megtámadta Skóciát, majd délnek fordult, s bevette Yorkot. A dánok rovására Northumbriában York központtal norvég királyságot hozott létre, amely több évtizeden keresztül fennállt. Edward utódja, Æthelstan (924-939), visszafoglalta Yorkot, s 937-ben a brunanburh-i csatában legyőzte az egyesült norvég-skót-walesi sereget. A csata leírása az *Angolszász Krónika* egyik legszebb verses betétje, az óangol költészet kiemelkedő darabja. York és Northumbria sorsa azonban egy darabig még igen hányatott volt: előbb a norvég Olaf, majd Æthelstan fia Edmund (939-946), még később ismét egy norvég, Véresfejszék Erik birtokolta, ám végül sikerült megölni az utolsó yorki norvég királyt, s ezzel 954-ben Northumbria is az angol királyság része lett. Edgar (959-975) már nyugodtan uralkodhatott, koronázásán pedig engedelmes hűbéresekként húzták az evezőt a különböző kelta

és dán-norvég "királyok", ahogy arról Florence of Worcester is beszámol:

A 974. évben egész hajóhadát Chesterbe vitte, "és nyolc alkirálya, nevezetesen Kenneth, a skótok királya, Malcolm, a kambriaiak királya, Maccus, számos sziget királya és további öt király, Dufmal, Siferth, Hywel, Jacob és Juchil parancsa szerint elébe járult, és megesküdött, hogy hű lesz hozzá és szárazföldi valamit tengeri szövetségeseihez. És egy bizonyos napon hajóra szállt velük együtt, amazok az evezőket, ő maga pedig a kormányrudat fogván, és ügyesen végighajózott a Dee folyón a palotától a Keresztelő Szent János-kolostorig az *ealdorman*ok és nemesek őt ugyancsak csónakokon követő sokasága kíséretében. És imáit elvégezvén, ugyanilyen pompával tért vissza a palotába. És amikor belépett, állítólag azt mondta a nemesuraknak, hogy akármelyik utódja büszkén lehetne az angolok királya, ha ilyen tisztességben és dicsőségben lehetne része, a szolgálatára álló ennyi király között.⁶

A viking támadások szinte évtizedekig szüneteltek, és a 10. század végére úgy tűnt, hogy Anglia helyzete teljes mértékben stabilizálódott. Wessex királyai kiűzték a betolakodókat, egyesítették az országot, összefogták Anglia minden gazdasági energiáját. Az állam ekkor hirtelen mégis súlyos külpolitikai nehézségekbe ütközött. Ennek oka részben az angol trónra került II. Æthelred (979-1016) személyében keresendő, aki politikailag gyenge, de makacs, önféjű uralkodó volt. A kortársaitól ráakasztott *Unræd* jelző azt jelenti: tanácstalan, 'gonosz-tanácsú.' ostoba. Rádásul a 970-es évekre a dán Kékfogú Harald egyesítette Dániát Norvégiával, s hatalmas zsoldos hadsereget szervezett. 988-ban Haraldot letaszította trónjáról még ambíciózusabb fia, Vülásszakállú Swein (989-1014), aki egyesített norvég-dán hadaival mindjárt el is kezdte támadásait Anglia ellen. A *Krónika C* változatában a 991-es év alatt a következőket olvashatjuk:

Ebben az évben feldúlták Ipswichet, és nem sokkal később Byrhtnoth *ealdorman* elesett Maldonnál. És abban az évben határozták el először, hogy a dánoknak adót fizetnek, mert nagy rettegésben tartották a partvidéket. Az első fizetség tízezer fontot tett ki. Először Sigeric érsek ajánlotta ezt a megoldást.

Tehát a maldoni vereség után Æthelred, ahelyett, hogy a sarkára állt volna, súlyos adóval szerzett magának békét. A *Danegeld*, azaz *exactio pecuniae publicae piratis danda* tulajdonképpen az első szisztematikus adózás volt Anglia történetében. Évről évre, egyre nagyobb összegekkel megismétlődött, s a dánok a fosztogatást is folytatták, csak kisebb mértékben. Rádásul nem csak Swein hajtotta be a pénzt, hanem kisebb csapatok is járták a partvidéket a saját szakállukra.

6. *Idem*, p. 208.

Mindennek tetejébe a Normann Hercegség a Csatorna másik oldalán számtalanszor adott menedéket rokonainak, vagyis a dánoknak. Ezt a nem éppen keresztényi magatartást végül a pápa közbenjárására szüntették be, s Æthelred szövetséget kötött Richard herceggel, sőt, valamivel később feleségül vette a lányát, Emmát.

1002-ben Æthelred erélyes de rendkívül oktan lépésre szánta el magát a dánok ellen. Szt. Bricius napján (november 13-án) megparancsolta, hogy ölje meg az összes Angliában élő dánt. A meszárlás során meggyilkolták Swein hűgát, Gunhildet is, és Swein király természetesen nyomban büntetőhadjáratot indított. Éveken keresztül azonban hiába próbálta meghódítani Angliát, még átállt vikingek ellen is kellett harcolnia. Nem volt sokkal szerencsésebb Æthelred sem: neki 1009-ben drága pénzen megépített flottáját gyújtotta fel áruló angol fiatalúr, Wulfnoth. A dánok lakta területek mindvégig támogatták Sweint, s már az angol urak is megelégték királyuk gyengekezségét. 1013 végére SweinneK sikerült elfoglalnia majdnem egész Angliát, Æthelred pedig sógorához menekült Normandiába. Swein már-már konszolidálta helyzetét Angliában, ám néhány hónap múlva váratlanul meghalt. A híre nyomban visszatért Æthelred, fia, Vasbordájú Edmund pedig — aki kitűnő stratégiának bizonyult — szintén fegyvert fogott. Swein fia, Knut, hazatért Dániába csapatokat toborozni, s 1015-ben ismét Angliába hajózott. A harcok váltakozó sikerrel folytak közte és Edmund között, akit időközben, 1016-ban, Æthelred halála után Anglia királyává koronáztak. A küzdelemben mindkét fél kifáradt, s végül egyezséget kötöttek: Wessex kivételével Knut kapta egész Angliát, ám mivel Edmund még 1016-ban hirtelen meghalt (valószínűleg meggyilkolták), Wessex is csatlakozott a dán birodalomhoz.

Knut angliai uralkodása új jelenségnek számított. Feleségül vette Æthelred fiatal özvegyét, Emmát, s Angliát nem hódítóként, hanem törvényes uralkodóként kormányozta. Erélyesen fellépett például a dánok angliai portyázásai ellen. Kissé megváltozott azonban a helyzet 1019-ben, amikor bátyja halálával Dánia is — később pedig Norvégia is — uralma alá került. Nagy Knut óriási birodalmának Anglia csak egy része volt. Halála után birodalma felbomlott, de az angol trónt fiai örökölték: előbb I. Harold (1037-1040), majd Hardiknut (1040-1042). Az utóbbival azonban kihalt a dán dinasztia, s most már mindenki a wessexi uralkodóház mögé állt. A trónra kerülő Hitvalló Edward (1042-1066) legszívesebben csak egyházi ügyekkel foglalkozott, s nemigen zavarták az alkalmankénti, de már sokkal kisebb jelentőségű viking portyák, melyek egyébként még a normann hódítás után is folytatódtak. Az ország irányítását egyre inkább Wessex *eorl*jai, a Godwinok vették a kezükbe, így aztán nem csoda, hogy amikor 1066 első napjaiban Edward gyermektelenül meghalt, a *Witan* Harold Godwinsont választotta királlyá. Ezen választást azonban többen is megkérdőjelezték. Trónkövetelőként lépett föl a norvég Erőskezű Harald (Harald Hardrada), s magáénak akarta Angliát Normandia hercege, Vilmos is.

Harald Hardrada inváziója volt az utolsó, nagy skandináv támadás Anglia ellen. Ennek az epizódnak mind a három változatát közöljük a *Krónika C. D* és E

változatából. A norvég király a fulfordi csatában még megverte a northumbriai sereget, és Yorkot is elfoglalta, de a délről sielve a helyszínre érkező II. Harold négy nappal később, szeptember 25-én az angol történelem egyik leglátványosabb győzelmét aratta a vikingek felett Stamford Bridge-nél. Leáldozott tehát Angliában a vikingek napja, ám a közben Dél-Angliában partraszállt normandiai herceg Pevensey mellett már várta Haroldot.⁷ Az október 14-én lezajlott hastingsi csata véget vetett az angolszász korszaknak, és Anglia történelmében kezdetét vette a normann középkor. A vikingek kései utódai révén mégiscsak megszerezték a szigetországot.

Az alább következő részletekben az *Angolszász Krónika C* változatából adunk fordításokat, de mindig jelöljük, melyik változatról van szó. A szövegben szögletes zárójelben [] magyarázatokat illetve különböző forrásokból kiegészítéseket közlünk, a forrást {} zárójelben adjuk.

7. A normann hódítás történetéhez lásd a **Documenta Historica** sorozat 18. kötetét (4 *Bayeux-i faliszőnyeg*, 1994) illetve annak megjelenés előtt álló újabb, javított kiadását.

Válogatott bibliográfia

- The Anglo-Saxon Chronicle*. Translated by the Rev. James Ingram. London: J.M. Dent & Sons, s.d.
- John Earle, Charles Plummer (eds.): *Two of the Saxon Chronicles Parallel with supplementary extracts from the others. I-II*. Oxford: Oxford University Press. 1952 [1892, 1899].
- Dorothy Whitelock (ed.): *English Historical Documents c.500-1042*. London: Eyre & Spottiswoode, 1955.
- David C. Douglas, George W. Greenway (eds.): *English Historical Documents 1042-1189*. London: Eyre & Spottiswoode, 1953.
- The Anglo-Saxon Chronicles*. Translated and collated by Anne Savage. London: Tiger Books International. 1995.
- The Anglo-Saxon Chronicle*. Translated and edited by M.J. Swanton. London: Dent. 1996.
- F. M. Stenton: *Anglo-Saxon England*. Oxford: Oxford University Press. 1947.
- Johannes Brondsted: *A vikingek* [The Vikings. Penguin. 1960] Budapest: Corvina, 1983.
- Rudolf Pörtner: *A viking kaland* [Die Wikinger-Saga. 1971]. Budapest: Kossuth. 1983.
- Howard la Fay: *The Vikings*. Washington: National Geographic Society. 1972.
- Helge Ingstad: *Vikingek az úvilágban*. Budapest. 1972.
- David Wilson: *The Anglo-Saxons*. Harmondsworth. Middlesex: Penguin. 1978.
- James Graham-Campbell és Dafydd Kidd: *The Vikings*. London: British Museum. 1980.
- Jacqueline Simpson: *The Viking World*. London: Batsford. 1980.
- P. H. Sawyer: *Kings and Vikings*. London. New York: Methuen. 1982.
- Rácz István: *A vikingek öröksége*. Budapest: Képzőművészeti Kiadó. 1983.
- Kenneth O. Morgan (ed.): *The Oxford Illustrated History of Britain*. Oxford. New York: Oxford University Press. 1992 [1984].
- Frédéric Durand: *Les Vikings*. Paris: PUF, 1985.
- Philip Dixon: *Britek, frankok, vikingek*. Budapest: Helikon. 1985.
- Donald Scragg (szerk.): *The Battle of Maldon AD 991*. Oxford: Basil Blackwell. 1991.

Anglia a 8-11. században

VIKINGEK AZ ANGOLSZÁSZ KRÓNIKÁBAN

789 — (C) Ebben az évben Brihtric király elvette Offa lányát Eadburh-t. Az ő uralkodása idején jöttek [Portlandbe {*St. Neots-i Évkönyv*⁹}] először az északiak három hajóval [Hörthlandból {D.E,F}], és azután a tisztartó⁹ [Beaduheard, aki Dorchesterben tartózkodott {Æthelweard¹⁰}] odament hozzájuk [néhány emberrel {Æthelweard}] és a király székhelyére akarta őket kísérni, mivel nem ismerte őket [kereskedőknek vélte az idegeneket, nem ellenségnek {Æthelweard}]; azok pedig megölték őt [és embereit {Æthelweard}]. Ezek voltak az első dán hajók, amelyek az angolok földjére jöttek.

793 — (D) Ebben az évben szörnyű előjelek tűntek fel Northumbria felett, és a népet felettébb megrémisztették. Ezek az előjelek hatalmas förgetegek és villámok formájában mutatkoztak, az égen pedig szárnyaló tüzes sárkányokat lehetett látni. E jeleket azonnal nagy éhínség követte, és nem sokkal ezután, még ebben az évben június nyolcadikán a pogányok öldökléssel és fosztogatással kísért dúlása nyomorultul elpusztította Isten egyházát Lindisfarne-en.¹¹

8. 12. századi mű, az *Angolszász Krónika* azóta elveszett változatát használta.

9. Tisztartó: a szót régi, elavult értelmében használjuk a *reeve* (*geréfa*) megfelelőjeként; az angolszász királyok által kinevezett, bírói és közigazgatási jogkörrel rendelkező helyi főtisztviselő.

10. Æthelweard: Wessexi *ealdorman*, Alfréd bátyjának leszármazottja, a 10. század végén írta latin nyelvű krónikáját rokona Matilda, esseni apátnő számára, s ehhez az *Angolszász Krónika* eredetijéhez minden fennmaradt kéziratnál közelebbi változatot használt fel. Műve, a *Chronicon Libri Quatuor*, a 11. század elejéig, II. Æthelred uralkodásáig tárgyalja az angolok történetét. Kézirata elégett; modern kiadása nincs, a legutóbbi: H. Petrie (szerk.) *Monumenta Historica Britannica*, 1848.

11. "Ugyanebben az évben az északi pogányok hajóhaddal jöttek Britanniába, mint szúró darazsak, és mint félelmetes farkasok, mindenfelé szétszóródtak, raboltak, pusztítottak, és nem csak igavonó barmokat, juhokat és ökröket mészároltak le, hanem papokat, diakónusokat, apácák és szerzetesek sokaságát is. Majd Lindisfarne egyházához mentek, és szörnyű fosztogatással mindent elpusztítottak, szennyes léptekkel tapodták a szent helyeket, felásták az oltárokat, és a szent egyház minden kincsét elrabolták. Néhány szerzetest megöltek, másokat bilincsbe verve magukkal

794 — (D) És Æthelheard *ealdorman*¹² augusztus elsején meghalt. És a pogányok Northumbriában pusztítottak, és *Donemuthannál* [‘a Don torkolata’; Jarrow {Simeon of Durham}] kifosztották Ecgrith monostorát, és ott elesett az egyik vezetőjük, és a viharos időben néhány hajójuk is darabokra tört, és sok emberük vízbefúlt. Néhányan élve elérték a partot, de őket azonnal megölték a folyótorkolatnál.¹³

835 — (C) Ebben az évben a pogányok feldúlták Sheppeyt.

836 — (C) Ebben az évben Egbert király harmincöt [huszonöt {D.E.F}] hajó legénysége ellen harcolt Carhamptonnál, és nagy mészárlást tettek, és a dánoké maradt a csatatér.

838 — (C) Ebben az évben nagy tengeri haderő érkezett a [cornwalli] nyugat-walesiekhez, és ezek egyesültek vele, és Egbert, a nyugati szászok királya ellen vonultak. Ő ennek hallatán seregével odament, és megküzdött velük Hingston Downnál, és mind a walesieket, mind a dánokat megfutamította.

840 — (C) Ebben az évben Wulfheard *ealdorman* Southamptonnál harcolt harminchárom [harmincnégy {C}] hajó legénysége ellen, és nagy mészárlást téve győzött; és Wulfheard ebben az évben meghalt [békességben {Æthelweard}]. És ugyanebben az évben Æthelhelm *ealdorman* Dorset népével Portlandnél a dánok ellen harcolt, és sokáig hátrálásra kényszerítette az ellenséget; de a dánoké maradt a csatatér, és az *ealdorman* is elesett [és vele együtt a kísérői is {Æthelweard}].

841 — (C) Ebben az évben Hereberht [Ecgbryht {D}] *ealdorman* sok emberével

vittek, sokat csupaszon, porig alázva elűztek, s volt, akit a tengerbe fojtottak.” (Simeon of Durham, *Durham egyházának története*) — Simeon of Durham 1104 és 1108 között írta meg a durhami egyház történetét, és neki tulajdonítják a *Historia Regum* című munkát is.

12. *Ealdorman*: főnök, vezér; gyakran azonban bizonyos (világi vagy vallási) feladattal, általában terület, megye, tartomány (*shire*) irányításával megbízott főember. Magyarul kb. ‘ispán’.

13. “A fent említett pogányok lerohanták Ecgrith király kikötőjét, és kifosztották a Don folyó torkolatánál álló monostort. Szent Cuthbert azonban nem hagyta őket büntetlenül távozni: vezérüket az angolok ölték meg kegyetlen módon, és kis idő múlva egy vad vihar szétzúzta, tönkretette és darabokra törte hajóikat, és sokukat elnyelte a tenger. Némelyikük a partra vetődött, de ezeket hamarosan kegyetlenül megölték. Mindezt megérdemelték, mivel olyanokat bántalmaztak, akik nem bántották őket.” (Simeon of Durham)

együtt a pogányok megölték a Mocsárban; és később ugyanebben az évben az ellenség [sok embert {Å}] megölt Lindseyben. Kelet-Angliában és Kentben.

842 – (C) Ebben az évben Londonban. Quentavicben [Canterbury-ben {C}] és Rochesterben nagy mézszárlás történt.

843? – (C) Ebben az évben Æthelwulf király harmincöt hajó legénysége ellen harcolt Carhamptonnál, és a dánoké maradt a csatatér.

845? – (C) Ebben az évben Eanwulf [Earnwulf {D,E,F}] *ealdorman* Somerset népével, Ealhstan püspök és Osric *ealdorman* pedig Dorset népével harcolt a dán sereg ellen a Parret folyó torkolatánál, és ott nagy öldöklés után övék lett a győzelem.

851 – (C) Ebben az évben [a devoni {Asser¹⁴}] Ceorl *ealdorman* (Devonból) devoniak csapatával a pogány sereg ellen harcolt *Wicganbeorn*-nál, az angolok nagy öldöklést tettek, és elnyerték a győzelmet. És ekkor teltek először a pogányok Thaneten. Ugyanebben az évben háromszázötven hajó érkezett a Temze torkolatához, az ellenség lerohanta Canterburyt és Londont, seregével együtt megfutamította Brihtwulfot, a merciaiak királyát, és a Temzén átkelve délnek ment, Surrey-be. És Æthelwulf király és fia Æthelbald a nyugati szászok seregének élén *Acleánál* megütközött velük, és ott olyan nagy öldöklést tettek [a pogány sereg felett {Å,D,E,F}], amilyenről még nem hallottunk, és az övék lett a győzelem.

És ugyanebben az évben Æthelstan király és Ealhhere *ealdorman* hajókon harcolva nagy sereget semmisített meg Kentben Sandwichnél, nyolc [kilenc {Å,D,E,F, Asser, Æthelweard}] hajót elfogott, és a többi megfutamította.

853- (C) [...] Aztán ugyanebben az évben Ealhere Kent népével, Huda pedig Surrey népével Thaneten [*Ruimn*ál {Asser}] harcolt a pogány sereggel, és először az övék volt a győzelem; mindkét oldalról sokan elesetek és vízbefúltak ott, és mind a két *ealdorman* elesett.

855-858 – (C) Ebben az évben teltek a pogányok első ízben Sheppey-n.

860 – (C) Ebben az évben meghalt Æthelbald király, és testét Sherborne-ban temették el. Aztán öccse, Æthelbert örökölte az egész királyságot, és nagy egyetértésben [és nagy békeességben] kormányozta. És ekkor egy hatalmas tengeri had betört az országba, és megrohanta Winchestert; és [amikor a tömérdek

14. Asser: walesi szerzetes, 885-ben került Alfréd udvarába. Később Sherborne püspöke lett, 909-ben halt meg. Műve, *Alfréd élete* (*De rebus gestis Ælfridi*), amely már készült a 890-es években, elsőrendű forrás Alfréd uralkodása idejéről.

hadizsákmánnyal visszatérőben voltak a hajókhoz {Asser}} Osric *ealdorman* Hampshire népével, Æthelwulf *ealdorman* pedig Berkshire népével rátámadt arra seregbe, megfutamította, és az övék maradt a csatatér. [...]

865 – (C) Ebben az évben a pogány sereg tábori ütött Thaneten, és békét kötött Kent népével. A kentiek pénzt ígértek nekik ezért a békéért. Azonban a megkötött béke és az ígért pénz ellenére a sereg éjszaka orozva behatolt a szárazföldre, és feldúlta Kent egész keleti részét [mert tudták, hogy több pénzt szerezhetnek alattomos fosztogatással, mint a béke által {Asser}}].

866 – (C) És ugyanebben az évben hatalmas pogány sereg¹⁵ jött Angliába, és téli szállásra rendezkedett be Kelet-Angliában; ott lovakat szereztek, és a kelet-angliaiak békét kötöttek velük.

867 – (C) Ebben az évben a sereg Kelet-Angliából a Humber torkolatán átkelve York városába ment. [November 1-én foglalták el {Simeon}]. És ott belviszály dült a nép között [mint minden nép között, mely magára vonta Isten haragját {Asser}}, és megfosztották trónjától királyukat, Osbertet, és királlyá tették Ællát, akinek nem volt öröklött joga. És csak az év vége felé egyesültek azért, hogy harcba szálljanak a dúló sereggel; de mégis hatalmas sereget gyűjtöttek, megtámadták az ellenséget Yorkban, és betörték a városba; néhányan bejutottak [ennek a városnak abban az időben ugyanis még nem voltak erős és szilárd falai {Asser}}, és roppant mészárlást tettek a northumbriaiakon mind a városban belül, mind azon kívül, mindkét király elesett, és az életben maradtok békét kötöttek az ellenséggel. [...]

868 – (C) Ebben az évben ugyanez a sereg a merciai Nottinghambe ment, és téli szállásra rendezkedett be. És Burgred, a merciaiak királya és tanácsadói segítséget kértek Æthelredtől, a nyugati szászok királyától és öccsétől, Alfrédától a pogányok ellen. Ők erre a nyugati szászok seregével a merciai Nottinghambe mentek, és abban az erődben rajtaütöttek az ellenségen, és ott ostrom alá vették a dánokat. [Mivel a pogányok az erőd védelme alatt nem voltak hajlandók megütközni velük, a keresztények pedig nem tudták áttörni a falat, a merciaiak és a pogányok békét kötöttek, a két testvér, Æthelred és Alfréd pedig hadaikkal hazatért. {Asser}}] Komoly csata nem alakult ki ott, és a merciaiak békét kötöttek az ellenséggel.

869 – (C) Ebben az évben a fosztogató sereg visszatért York városába, és egy évig ott maradt.

15. Ez volt az úgynevezett "Nagy Dán Sereg", és a hagyomány szerint Ragnar Lothbrok fia vezették.

870 – (C) Ebben az évben a portyázó sereg Mercian keresztül Kelet-Angliába lovagolt, és Thetfordnál téli szállásra rendezkedett be. És azon a télen [“Szent” {E}] Edmund király harcolt ellenük [egy rövid ideig {Æthelweard}], a dánok győztek, megölték a királyt, és meghódították az egész országot [és leromboltak minden útjukba eső kolostort. Ekkor történt, hogy amikor Medeshamstedéhez (Peterborough) értek, felgyújtották és romba döntötték az apátságot, megölték az apátot, a szerzeteseket és mindenkit, akit ott találtak, és elérték, hogy semmivé lett, ami egykor hatalmas volt {E}]. [És ugyanebben az évben meghalt királyuk, Ivar {Æthelweard}.]

871 – (C) Ebben az évben a hadsereg a wessexi Readingbe [a királyi székhelyre {Asser}] vonult, és három nap múlva két dán *eorl*¹⁶ még beljebb nyomult a szárazföld belsejébe [a maradék pedig sáncot épített a Temze és a Kennet folyók között, ugyanezen királyi székhely jobb oldalán {Asser}]. Æthelwulf *ealdorman* szembeszállt velük Englefieldnél, megütközött velük, és az övé lett a győzelem győzött, és egyikük, Sidroc nevezetű, elesett ott. Aztán négy nap múlva Æthelred király és öccse, Alfréd nagy haddal Readingbe vonult, és megütközött a nagy dán sereggel; mindkét részről nagy mézszárlást tettek. Æthelwulf *ealdorman* elesett, és a dánoké maradt a csatatér. [Az előbb említett *ealdorman* testét azonban titokban elvitték a csatamezőről, és a merciaiak tartományában arra a helyre szállították, amelyet *Northworthignak*, dánul viszont Derbynek neveznek {Æthelweard}].

És négy nap múlva Æthelred király és öccse, Alfréd Ashdownnál az egész sereggel megütközött [Alfrédnek egyedül kellett elkezdenie a csatát, mert bátyja misét hallgatott, és nem volt hajlandó addig távozni, míg az véget nem ért; a dánok dombtetőn helyezkedtek el, és a harc egy csipkebokor körül tombolt {Asser}]; és a dánok két csapatban harcoltak: az egyikben a pogány királyok, Bagsecg és Healfdene, a másikban pedig az *eorlok* voltak. És Æthelred király a királyok serege ellen harcolt, és Bagsecg király ott elesett, Æthelred öccse, Alfréd pedig az *eorlok* serege ellen harcolt, és ott elesett az idősebb Sidroc *eorl*, az ifjabb Sidroc *eorl*, Osbern *eorl*, Fræna *eorl* és Harold *eorl*; mindkét ellenséges sereg megfutamodott, sok ezren elestek, és késő éjszakáig dúlt a harc.

Két héttel később Æthelred király és öccse, Alfréd Basingnél harcolt a sereg ellen, és ott a dánoké lett a győzelem. Két hónap múlva Æthelred király és öccse, Alfréd *Meretunnál* harcolt a sereg ellen, és két csapatban folyt a harc; megfutamították az ellenség mindkét csapatát, és késő délutánig diadalmasan csatáztak; mindkét oldalon nagy mézszárlást tettek, és a dánoké maradt a csatatér.

16. *Eorl*: nemesember, nem közrendű; költői használatban általában harcos, vitéz; dán tisztségnév, *jarl*. 871-ben még dán *eorlok* álltak szemben angolszász *ealdorman*okkal, később az angolok átvették a címet a dánoktól, és megye, tartomány vezetésével megbízott főúr címeként használták. 1066 után gyakran a modern *earl* [‘gróf’] értelemben fordul elő.

És ott elesett [a sherborne-i] Heahmund püspök, és sok más, jeles férfiú. És ez után a csata után hatalmas nyári sereg vonult Readingbe. Aztán később húsvét [április 15.] után, uralkodásának ötödik évében meghalt Æthelred király, és testét a wimborne-i egyházban temették el.

Őt fivére, Alfréd, Æthelwulf fia követte a nyugati szászok trónján. Egy hónappal később Alfréd király Wiltonnál egy kisebb egységgel az egész sereg ellen harcolt, és késő délutánig kergette az ellenséget; de a dánoké lett a csatatér. Ennek az évnek a folyamán kilenc fontosabb ütközet zajlott le a dánok ellen a királyságban a Temzétől délre azokon a portyákon kívül, amelyeket a király öccse, Alfréd, [magányos] *eorl*ok és a királyi thánok¹⁷ oly gyakran vezettek, és amelyeket nem is tartottak számon. És abban az évben kilenc [tizenegy {Æthelweard}]{(dán) *eorl* és egy király esett el. És abban az évben a nyugati szászok békét kötöttek az ellenséggel.

872 — (C) Ebben az évben a sereg Readingból Londonba vonult, és ott téli szállásra rendezkedett be; és ezután a merciaiak békét kötöttek a sereggel

873 — (C) Ebben az évben a sereg Northumbriába vonult, és a Lindsey-beli Torkseyban rendezkedett be téli szállásra; és a merciaiak békét kötöttek a sereggel.

874 — (C) Ebben az évben a sereg Lindseyből Reptonba vonult, és ott rendezkedett be téli szállásra, és huszonnégy évi uralkodás után a tengeren túlra úszták Burgred királyt. És meghódították azt az egész országot. Azután [a király] Rómába ment és ott letelepedett; testét az angol negyedben, Szűz Mária templomában temették el. És ugyanebben az évben Mercia királyságát Ceowulfnak, egy bolond királyi thánnak adták; és ő esküt tett és tüzökat adott nekik, hogy a királyság készen lesz, amikor kívánják, és ő maga is készen lesz követőivel együtt az ellenség szolgálatára.

875 — (C) Ebben az évben a sereg elhagyta Repton: Healfdene Northumbriába vonult a sereg egyik felével, és a Tyne folyónál téli szállásra rendezkedett be. És a hadsereg meghódította azt a vidéket, és gyakran pusztított a piktek és a strathclyde-i britek között; és a három király, Guthrum, Oscetel és Andwend, nagy erővel Reptonból Cambridge-be vonult, és ott maradt egy évig. És azon a nyáron Alfréd király hajóhaddal a tengerre ment, és harcba bocsátkozott egy hét hajóból álló haderővel, egy hajót elfogott, a többit pedig megfutamította.

876 — (C) Ebben az évben az ellenséges sereg [amely Cambridge-ben volt {Æthelweard}] a nyugati szászok serege mellett belopakodott Warehambe; és

17. Thán: [cynge] *thegn*, királyi szolga, *serviens regis*, nemes: a felemelkedő, és a régi, vér szerinti nemesség helyét átvevő hivatali nemesség tagja.

azután a király békét kötött az ellenséggel, azok pedig túszoikat adták neki, a legfontosabb embereket a seregben a király után, és esküt tettek neki a szent gyűrűre¹⁸ — ilyet soha nem tesznek más nép előtt —, hogy gyorsan elhagyják a királyságát. És aztán a békét kihasználva a sereg lóra szállt, és az éj leple alatt az angol sereg elől lopva Exeterbe távozott.

És abban az évben Healfdene felosztotta a northumbriaiak földjét, ők pedig felszántották azt, és eltartották magukat.

877 — (C) Ebben az évben az ellenséges sereg Warehamból Exeterbe vonult; [és a flotta nyugat felé hajózott a part mentén] és nagy viharba került a tengeren, és százhusz hajó odaveszett Swanage-nél. És Alfréd király az angol haddal a lovas sereg után lovagolt egészen Exeterig, de nem tudta őket utolérni [mielőtt még az erődbe értek, ahol nem lehetett hozzájuk férkőzni]. És [előzetes {Ä.D.E}] túszoikat adták neki, amennyit csak kívánt [többet, mint amennyit kért {Æthelweard}], és nagy fogadkozásokat tettek, majd erősen megtartották a békét. Aztán aratáskor [augusztusban] a sereg elvonult Mercia-ba, és kiosztotta a föld egy részét, egy másik részét pedig Ceowulfnak adta.

878 — (C) Ebben az évben a tél derekán. Vízkereszt után az ellenséges sereg titokban Chippenhambe [a királyi rezidenciába {Asser}] ment, elfoglalta a nyugati szászok földjét, és ott letelepedvén, a nép nagy részét a tengeren túlra üldözte, és az ott maradtak többségét leigázta; és a nép, Alfréd király kivételével, behódolt neki. [Æthelnoth, Somerset tartomány *ealdorman*-ja is hátramaradt egy kis csapattal egy bizonyos erdőben {Æthelweard}]. Kis csapattal nagy nehézségek közepette utazott át a rengetegen és a mocsári erődökön. [Ugyanis csak abból tudta fenntartani magát, amit a gyakori portyák során nyíltan vagy titokban szerzett a pogányoktól, sőt még azoktól a keresztényektől is, akik a pogányok uralmát elfogadták, {Asser}]

És ugyanezen a télen Ivar és Healfdene fivére¹⁹ huszonhárom hajóval a nyugati szászok királyságába [Devonba] érkezett. És ő ott elesett serege nyolcszáznegyven emberével együtt. És ott a dánok elvesztették zászlójukat, melyet 'Hollónak' neveztek.²⁰

18. Erről a szent gyűrűről, amelyet általában a pogány templomokban őriztek, és amelyet tanácskozásokon a vezér viselt, többször említést tesz az izlandi saga-irodalom. Az *Eyrbyggja saga* 4. fejezete szerint minden esküt erre a gyűrűre tettek.

19. A 12. századi Gaimar szerint ez a fivér Ubba volt, akit a hagyomány Ivarral együtt Szent Edmund meggyilkolásával hoz kapcsolatba.

20. A Ragnar Lothbrok leánya szötte lobogó fehér selyemből készült, és győzelem előtt "egy holló látszott rajta, amint tátog a csőrével, csapkod a szárnyával, és táncol a lábával." *Cnutonis Regis Gesta Sive Encomium Emmae, Auctore Monacho Sancti Bertini*, S.H. Pertz (szerk.), S.R.G., p. 18.

Ezután húsvétkor [március 23.] Alfréd király egy kis egységgel erődítményt épített Athelney-nél, és az Athelney-hez legközelebb lévő somerseti részek lakóival megkezdte a harcot abból az erődítményből. Aztán a húsvét utáni hetedik héten a Selwoodtól keletre lévő 'Egbert kövéhez' lovagolt, és odajött hozzá Somerset és Wiltshire egész népe, és Hampshire tengerparti részének minden lakója, és örvendtek, hogy látják. Aztán egy éjszakával később abból a táborból Iley-be ment, majd egy újabb éjszaka után Edingtonba, és ott megütközött az egész sereggel, megfutamtotta, és egészen az erődítményig üldözte őket, és két hétig ott maradt. És ekkor az ellenség túszoikat adott, és esküvéseket tett neki [Azt ajánlották a béke alapjául, hogy a király annyit átvehet az előkelő túszoiból, ahányat csak akar, és neki egyet sem kell adnia. Ezelőtt még soha senkivel nem kötöttek békét ilyen feltételek mellett. {Asser}}, hogy elhagyják a királyságát, és azt is megígérték, hogy királyuk felveszi a keresztséget, és ígéretüket be is tartották. Három hét múlva Guthrum király seregének harminc főemberével eljött [hozzá] Allerbe, amely közel esik Athelney-hez, és ott Alfréd keresztapaságot vállalt az ő keresztelőjén, a keresztelő szalag megoldozása pedig Wedmore-ban történt. És Guthrum tizenkét napig volt a királlyal, aki gazdag ajándékokkal tüntette ki őt és társait.

879 — (C) Ebben az évben a sereg Chippenhamból Cirencesterbe ment, és egy évig ott maradt. És ugyanebben az évben egy csapat viking összegyűlt és letáborozott a Temze mellett Fulhamnál. És ugyanezen év egyik napján [878. október 29.] egy óráig tartó napfogyatkozás volt [nona és vesperás között, de közelebb a nonához {Asser}].

880 — (C) Ebben az évben a sereg Cirencesterből Kelet-Angliába ment, ott letelepedett és kiosztotta a földet. És ugyanebben az évben az a sereg, amely addig Fulhamban táborozott, most a tengerentúli Frank birodalomba, Ghentbe ment, és egy évig ott maradt.

881 — (C) Ebben az évben a hadsereg beljebb hatolt a Frank birodalomba, és a frankok harcba szálltak ellenük,²¹ és a dán sereg ez után a csata után lovakat szerzett magának.

882 — (C) Ebben az évben a sereg beljebb hatolt a Frank birodalomba a Meuse mentén, és egy évig ott maradt. Ugyanebben az évben Alfréd király hajókkal tengerre szállt, és négy dán hajó legénysége ellen harcolt, kettő hajót elfogott, legénységüket megölte, a másik kettő pedig megadta magát. Ezeknek a legénysége is súlyos veszteségeket szenvedett elesettekben és sebesültekben, mielőtt megadta volna magát.

21. Valószínűleg a 881 augusztusában Saucourt-nál aratott frank győzelemről van szó.

883 — (C) Ebben az évben a dán sereg felment a Scheldten Condéig, és egy évig ott maradt. És Marinus pápa küldött a Keresztből egy darabot Alfréd királynak. És ugyanebben az évben Sigelm és Æthelstan elvitte az [Alfréd király ígérte {D,E}] alamizsnát Rómába valamint Szt. Tamásnak és Szt. Bertalannak is Indiába; az angolok ekkor Londonnál táboroztak az ellenség ellen, és ott imáik. Isten kegyelméből, meghallgatásra találtak.

884 — (C) Ebben az évben a sereg felment a Somme folyón Amiens-ig, és egy évig ott maradt.

885 — (C) Ebben az évben az imént említett sereg két részre oszlott [az egyik keletre ment {Ä.D,E}], a másik rész Rochesterbe, ahol megostromolták a várost, és egyéb erődítményeket emeltek maguk köré. Az angolok mégis megvédték a várost, míg Alfréd király meg nem érkezett seregével. [És ekkor a pogányok elhagyták az erődítményeiket, és a Frank birodalomból magukkal hozott valamennyi lovat, a foglyok nagy részével együtt az erődítményben hagyták, mivel a király hirtelen jött; azonnal a hajókhoz menekültek, a szászok pedig nyomban birtokba vették a pogányok által elhagyott foglyokat és lovakat. {Asser}] Akkor az ellenség a hajóihoz ment, elhagyta erődeit, és elvesztette lovait, és még azon a nyáron visszatért a tengeren túlra. Ugyanebben az évben Alfréd király egy tengeri haderőt küldött Kentből Kelet-Angliába. Amint a Stour torkolatához érték, szembekerültek és megütköztek tizenhat viking hajóval, és elfogták valamennyi hajót, és megölték a legénységet. Amikor hazafelé indultak a zsákmánnyal, egy nagy viking flottával találkoztak, és még aznap megütköztek velük, és a dánoké lett a győzelem. [...] Ugyanebben az évben a dán sereg [bevonult {E}] Kelet-Angliába[n] megszegte az Alfréd királlyal kötött békét.

886 — (C) Ebben az évben az a dán sereg, amely korábban keletre ment, ismét nyugatra ment a Szajna mentén, és ott Párizs városában rendezkedett be téli szállásra. [Közel a hídhöz vertek tábort a folyó mindkét oldalán, hogy a lakosok ne tudjanak átkelni a hídon — az a város ugyanis a folyó közepén egy kis szigeten helyezkedik el —, és egész évben ostromolták a várost. Mivel Isten könyörületesen támogatta őket, és a lakosság derekasan védte magát, a dánok nem tudtak áttörni az erődítményeken {Asser}.]

Ugyanebben az évben Alfréd király elfoglalta Londont, és minden angol, aki nem állt dán uralom alatt, behódolt neki. És ő akkor [a vejére.] Æthelred *ealdorman*ra bízta a várost.

887 — (C) Ebben az évben a dán sereg felment a párizsi híd mellett, és a Szajna mentén folytatta útját a Marne folyóig, azután a Marne mentén egészen Chézy-ig, és ott maradt a Yonne-vidéken, és két telet töltött azon a két helyen. [...]

890 — (C) [...] És meghalt az északi király, Guthrum, aki a keresztségben az Æthelstan nevet kapta. Alfréd király keresztfia volt. Kelet-Angliában élt, és ő telepedett le elsőként [a dánok közül] azon a földön.

És ugyanebben az évben a dán sereg a Szajnátról a St. Lô-hoz vonult, amely Bretagne és Franciaország között fekszik; és a bretagne-iak felvették velük a harcot, és győztek, és egy folyóba szorították őket, és sokat közülük vízbe fojtottak.

891 — (C) Ebben az évben a dán sereg keletre vonult, és Arnulf király a hajók érkezése előtt a keleti frankokkal, a szászokkal és a bajorokkal együtt harcolt a lovasság ellen, és megfutamította őket. [...]

892 — (C) Ebben az évben a nagy dán sereg, melyről már korábban szoltunk, a keleti királyságból nyugatra vonult Boulogne-ba, és ott hajókat szereztek, és így egyszerre átkeltek, lovastul és mindenestül, és így bejöttek a Lympe torkolatába kétszáz [és ötven] hajóval. Ez a folyótorkolat Kent keleti részén található, annak a rengeteg erdőnek [a Weald] a keleti végén, melyet mi *Andrednek* hívunk. Az erdő hossza kelet-nyugati irányban százhusz mérföld vagy még több, szélessége pedig harminc mérföld. A fent említett folyó a Wealdban ered. Hajóikon egész a Wealdig feleveztek a folyón, és négy mérföldre a torkolat szájától lerohantak egy erődítményt. Az erődítményben, mely csak félig volt készen, mindössze néhány paraszt tartózkodott.

Rögtön ezután Haesten²² nyolcvan hajóval felhatolt a Temze torkolatán, Miltonnál erődöt épített magának, a másik sereg pedig Appledore-nál épített egyet.

893 — (C) Ebben az évben, tizenkét hónappal azután, hogy a dánok felépítették az erődítményt a keleti királyságban, hogy a northumbriaiak és a kelet-angliaiak esküt tettek Alfréd királynak, és a kelet-angliaiak hat túszt adtak előlegként, fogadalmukkal ellentétben mégis épp oly gyakran vonultak ki teljes létszámban, mint más dán seregek, és vagy velük együtt mentek, vagy helyettük. És akkor Alfréd király összegyűjtötte seregét és gyorsan helyet foglalt a két ellenséges had között, ahol mind az erdőben mind pedig a víz mellett épített erődhöz elég közel volt, és bármelyik sereget elérhette, ha azok a nyílt vidékre merészkedtek. És ők akkor kis csapatokban és lovasokkal vonultak végig a Wealdon, mindig azon az oldalon, amelyiket az angolok éppen nem védtek. És mind az angol seregből, mind a tartományokból egyéb csapatok is keresték őket éjjel nappal, csaknem minden nap. A király két részre osztotta a seregét, hogy az embereinek a fele mindig otthon legyen, a másik fele pedig szolgálatban, kivéve azokat, akik a

22. A Hastingus (ó-norvégül Hástein), nevű viking vezér először 866-ban tűnt fel a Loire mentén, és aztán szép pályát futott be a kontinensen.

erődvárosokat²³ őrizték. Az ellenség nem hagyta el ezeket a táborhelyeket kettőnél többször: egyszer akkor, amikor először megérkeztek, még mielőtt az angol sereget összehívták volna. és egyszer, amikor el akarták hagyni ezeket a táborhelyeket. Akkor sok zsákmányt szereztek, és azt észak felé akarták elvinni, át a Temzén Essexbe, a hajókhoz. Az angol sereg azonban feltartóztatta őket, megküzdött velük Farnhamnél, megfutamította az ellenséget, és visszaszerezte a zsákmányt. És a menekülő dánok a Temzén ott keltek át, ahol még gázló sem volt, és aztán felmentek a Colne mentén egy kis szigetig. És az angolok addig ostromolták őket, ameddig csak készleteik tartottak, azonban szolgálati idejük lejárt, és felélték készleteiket, és a király közben úton volt azzal a seregrésszel, amely őt szolgálta. Miközben ő éppen odatartott, és a másik angol sereg hazafelé ment, a dánok pedig ott maradtak, mivel a királyuk megsebesült a csatában, és így nem tudták magukkal vinni, a northumbriai és kelet-angliai dánok összegyűjtöttek mintegy száz hajót, és délnek mentek a part mentén [mintegy negyven hajó északnak került a part mentén], megostromoltak egy erődítményt Devon északi partjánál, és azok, akik délnek mentek, Exetert ostromolták meg.

Midőn ezt a király megtudta, Exeter felé indult egész seregével, kivéve azt a csekély számú embert, aki kelet felé [folytatta útját]. Egészen Londonig mentek, és aztán a polgárokkal és a nyugatról odaérkezett segílysapatokkal keletnek vonultak Benfleetbe. Annak idején Haesten seregével Miltonból jött ide, és az a nagy sereg, amely Appledore-ban, a Lympne torkolatánál tartózkodott, szintén ide jött. Haesten nagy gonddal építtette ezt az erődítményt Benfleetnél; és akkor portyára ment, és a nagy sereg otthon maradt. Akkor az angolok odamentek, és megfutamították az ellenséget. Ierohták az erődöt, és mindent zsákmányul ejtettek, ami bent volt, javakat, asszonyokat és gyerekeket is, és mindent Londonba vittek; a hajókat pedig egytől egyig összetörték, felgyújtották, illetve Londonba vagy Rochesterbe vitték. És Haesten feleségét és két fiát a király elé vitték; de ő visszaadta neki őket, mivel egyikük az ő keresztfia volt, a másik pedig Æthelred *ealdormannak* volt keresztfia. Mielőtt még Haesten Benfleetbe jött volna, ők tartották keresztvíz alá őket, és Haesten akkor esküt tett a királynak, és túsokat adott neki, és a király is nagylelkű pénzadományt adott nekik csakúgy, mint amikor most visszaadta a fiút és az asszonyt. De amint Benfleetbe jöttek, és felépítették azt az erődítményt, Haesten feldúlta a királyságát, éppen azt a tartományt, melynek védelmével a fiának a keresztapját, Æthelredet bízták meg; és újra, másodszor is ugyanebben a királyságban portyázott, amikor az erődítményt ierohták.

Midőn a király, mint már korábban említettem, seregével nyugatnak fordult Exeter felé, és a dán sereg ostrom alá vette a erődvárost, amint odaérkeztek, a

23. Erődváros: Alfréd dán mintára elsősorban a határvidékeken erődvárosokat, azaz védelmi célokat szolgáló, fallal körülvett településeket (*burh, burg*) épített. Ezek hosszú távra készültek, készletek tárolására és a helyi lakosság védelmére szolgáltak; bennük a helyőrséget a lakosok biztosították.

hajóikhoz mentek. Amíg a királyt lefoglalta a nyugaton lévő sereg, és a [másik] két dán sereg az Essexi Shoeburyben gyülekezett, és ott erődítményt épített, a kettő együtt felment a Temze mentén, és a kelet-angliaiak és a northumbriaiak nagy segélycsapata érkezett hozzájuk. [Felmentek a Temze mentén egészen a Severnig, és aztán fel a Severn mentén.] Aztán Æthelred *ealdorman* és Æthelhelm *ealdorman* és Æthelnoth *ealdorman* és a király thánjai, akik ekkor otthon voltak az erődítményben, összehívtak mindenkit a Parrettől keletre, a Selwoodtól nyugatra és keletre, valamint a Temzétől északra és a Severntől nyugatra fekvő minden erődvárosból, és még a walesiek egy részét is. Amikor mind összegyűlték, Buttingtonnál a Severn partjánál meglepték a dán sereget, és egy erődítményben minden oldalról megostromolták. Aztán amikor már hetek óta táboroztak a folyó mindkét partján, és a király nyugaton, Devonban volt elfoglalva egy flottával, az ostromlottakat éhínség gyötörte; megették majdnem minden lovukat, és sokan éhen haltak. És akkor kirohantak a folyó keleti oldalán táborozó emberekre, megküzdöttek velük, és a keresztyéneké lett a győzelem. És elesett a király thánja. Ordheah sok más királyi thánnal együtt, és sok dánt lemészároltak, és csak az maradt életben, aki elmenekült.

Amikor a túlélők Essexbe jöttek az erődítményüköz és a hajóikhoz, még a tél beálta előtt újra hatalmas sereget toboroztak a kelet-angliaiak és a northumbriaiak közül, asszonyaikat, hajóikat és értékeiket biztonságba helyezték Kelet-Angliában, majd éjjel-nappal megállás nélkül vonultak, míg Wirralben egy elhagyatott városhoz nem értek, amelyet Chesternek hívnak. Az angol sereg nem érte utól őket, mielőtt bevonultak ebbe az erődítménybe. Viszont mintegy két napig ostromolták az erődöt, valamennyi kint lévő jószágot megkaparintották, és minden embert, akit csak az erődítményen kívül le tudtak kaszabolni, megöltek, és a környező vidékeken az összes gabonát felégették vagy a lovaikkal etették meg. És ez tizenkét hónappal azután történt, hogy a tengeren át ide jöttek.

894 — (C) És akkor ebben az évben, rögtön ezután, a dán sereg Wirralból Walesbe ment, mert nem tudott ott maradni. Ennek az volt az oka, hogy a sok dúlás után ott már nem maradt jószág és gabona. Amikor visszafordultak Walesből az ott szerzett zsákmánnyal, Northumbrián át Kelet-Angliába vonultak, és megsemmisítettek, amíg Kelet-Essexben egy Mersea nevű szigetre nem értek, amely kint van a tengeren. Az angol sereg pedig nem tudta őket utolérni.

És amikor a dán sereg, amely korábban Exetert ostromolta, hazaindult, feldúlta Sussexet Chichester környékén, de a lakosok megfutamították a dánokat, sok százat megöltek közülük, és néhány hajójukat is zsákmánnyal ejtették.

És ugyanebben az évben, a tél elején, azok a dánok, akik Mersea szigetén táboroztak, hajóikkal feleveztek a Temzén és a Leán. Ez két évvel azután történt, hogy a tengeren át idejöttek.

895 — (C) Ebben az évben a fent említett sereg erődöt épített a Lea mellett.

London fölött húsz mérföldre. És azután nyáron sokan a lakosok és más népek közül a dánok erődjéhez vonultak, de megfutamodtak, és négy királyi thán is elesett. Később, ősszel, a király letáborozott a város szomszédságában, mikor a gabonát aratták, hogy a dánok ne vehessék el a termést. Aztán egy napon a király fellovagolt a folyó mentén, és megvizsgálta, hogyan lehetne elrekeszteni a vizet. hogy a dánok ne tudják kihozni a hajóikat. Ezt aztán meg is valósították: két erődöt építettek a folyó két partján. Alighogy elkezdték a munkát [és e célból tábort ütöttek] az ellenség észrevette, hogy nem tudja kihozni a hajóit. Akkor a dánok otthagyták hajóikat, és a szárazföldön a Severn mellett levő Bridgnorthig vonultak. és ott megépítették azt az erődöt. Akkor az angol sereg az ellenség után lovagolt, és a londoniak elhozták a hajókat, azokat pedig, amelyeket nem tudtak elhozni. összetörték, és a használhatóakat Londonba vitték. És a dánok, még mielőtt elhagyták azt az erődöt, biztonságba helyezték asszonyaikat Kelet-Angliában. Aztán Bridgnorthban [Cwatbrycg] teleltek. Ez három évvel azután történt, hogy a tengerentúlról idejöttek a Lympe torkolatához.

896 — (C) És ezután, ennek az évnek a nyarán a dán sereg kettévált; az egyik csapat Kelet-Angliába ment, a másik pedig Northumbriába; és akiknek nem volt pénzük, azok hajókat szereztek, és déli irányban átkeltek a tengeren a Szajnához. Istennek hála, a sereg mindent összevetve nem okozott túl sok szenvedést az angol népnek; annál fájdalmasabb volt azonban abban a három évben a jóság és a férfiak pusztulása, leginkább pedig az, hogy az ország és a király legjobb thánjai közül sokan meghaltak ezalatt a három év alatt. Ezek között volt Smithwulf, Rochester püspöke, Ceolmund, Kent *ealdorman*-ja, Brihtwulf, Essex *ealdorman*-ja [és Wulfred, Hampshire *ealdorman*-ja], Ealhheard, Dorchester püspöke, Eadwulf, a király egyik sussexi thánja, Beornwulf, a winchesteri városi tisztartó és Ecgwulf, a király főlovásza és rajtuk kívül még sokan, de én csak a legkiválóbbakat neveztem meg.

Ugyanebben az évben azok a seregek, amelyek korábban Kelet-Angliában és Northumbriában voltak, portyázó bandáikkal szörnyen feldúlták Wessexet a déli part mentén, többnyire évekkal korábban épített hadihajóikkal. Ekkor Alfréd király "hosszú hajókat" építtetett a dán hadihajók ellen. Csaknem kétszer olyan hosszúak voltak, mint a többi. Néhánynak hatvan evezője volt, néhánynek több. Gyorsabbak, biztosabbak és magasabbak voltak a többinél. Nem fríz, és nem is dán módon épültek, hanem úgy, ahogyan Alfréd a legcélszerűbbnek tartotta. Aztán egyszer, ugyanebben az évben, hat hajó érkezett Wight szigetére, és nagy pusztítást végzett ott, Devonban és az egész parton. Akkor a király parancsot adott [egy egységnek], hogy menjenek oda kilenc új hajóval, és azok elzárták a folyótorkolatot a nyílt tengertől. Akkor a dánok rájuk támadtak három hajóval, és volt még három hajójuk a partra vontatva feljebb a torkolatban; ezeknek a legénysége már partraszállt. Akkor az angolok elfogtak a három hajóból kettőt a torkolat bejáratánál, megölték a férfiakat, de egy hajó elmenekült. Öt ember kivételével

ennek a legénységét is megölték. Ők azért tudtak elmenekülni, mert ellenfeleik hajói megfeneklettek. Mi több, mindez elég szerencsétlen módon történt: három a csatornának azon az oldalán, ahol a dánok voltak, és az összes [többi] a másik oldalon, úgyhogy egyikük sem tudott a másikhoz férni. Ám amikor a víz több száz méterre visszahúzódott a hajóktól, a dánok a maradék három hajójukról ahhoz a háromhoz mentek, amelyek az ő oldalukon feneklettek meg, és ott harcoltak. És ott elesett Lucuman, a királyi tisztartó, a fríz Wulfheard, a fríz Æbba, a fríz Æthelhere, Æthelfrith, a király kísérője [*geneat*], összesen hatvankét fríz és angol, és a dánok közül százhuszan. Ekkor azonban a dagály elérte a dán hajókat, még mielőtt a keresztények vízrebocsáthatták volna a sajátjaikat, és a dánok eleveztek. Sebeik azonban olyan súlyosak voltak, hogy nem tudtak Sussexnél tovább evezni, ott a tenger partra sodorta két hajójukat, és ezeknek a legénységét Winchesterbe vitték a királyhoz, aki megparancsolta, hogy akasszák fel őket. Azok a harcosok, akik a harmadik hajón voltak, sok sebből vérezve elérték Kelet-Angliát. Ezen a nyáron nem kevesebb, mint húsz hajó veszett oda a déli parton legénységgel és felszereléssel együtt. Ugyanebben az évben meghalt Wulfric, a király főlovásza, aki a walesi tisztartó [is] volt.

900 – (C) [...] Ezalatt az *atheling*²⁴ [Æthelwold] az éjszaka folyamán lóra szállt, Northumbriába ment a dán sereghez; azok királyukká tették, és hűséget esküdtek neki. [...]

903 – (C) Ebben az évben Æthelwold [a pogányok királya {*St. Neots-i Évkönyv*}] a sereget Kelet-Angliába küldte, hogy megszegjék a békét, és azok végigfosztogatták Merciát, míg Cricklade-be nem értek. És aztán átkeltek a Temzén, és mindent magukkal vittek, amit Braydonban vagy környékén meg tudtak szerezni, majd hazafelé indultak. Ekkor Edward király, amint össze tudta toborozni seregét, utánuk ment, és feldúlta földjüket az Árkok [*dicum*] és az Ouse között, északon egészen a mocsarakig. Amikor vissza kívánt térni onnan, kihirdette az egész seregnek, hogy együtt indulnak útnak. Akkor a parancsa ellenére a kenti férfiak hátramaradtak – pedig előzőleg hét hírnököt küldött hozzájuk. Majd a dán sereg [a Holme-nál] utolérte őket, és ott megküzdöttek. Sigewulf *ealdorman*, Sigehelm *ealdorman* [Edward király apósa], Ealdwold királyi thán, Cenwulf apát, Sigewulf fia Siegherht, Acca fia Ealdwold és rajtuk kívül még sokan mások is elestek, bár csak a legkiválóbbakat neveztem meg. A dánok oldalán pedig elesett [a kelet-angliai] Eohric király, Æthelwold *atheling*, akit korábban királyukká választottak, Beornoth *atheling* fia Brihtsige, Ysopa *hold*²⁵, Oscetel *hold*, és sokan

24. *Atheling*: királyi vérből származó herceg, főúr.

25. *hold*: skandináv nemesi rang Angliában a dánok által megszállt területeken; saját földdel rendelkező, független embert jelent. Kétszer annyi *wergild* – azaz a vérbosszú helyett szokásos 'vérdíj' – járt érte, mint egy thánért.

mások is velük együtt, kiket most mind nem nevezhetünk meg. És mindkét részen nagy mérszárlást tettek, de több dán esett el, noha az övék maradt a csatatér. {...}

909 – (C) [...] És ugyanebben az évben Edward király sereget küldött a nyugati szászoktól és a merciaiaiktól, és ez nagy dűlást tett az északi sereg területén mind férfiakban mind mindenféle jószágban, sok férfit megölt a dánok közül, és öt hétig ott időzött.

910 – (C) Ebben az évben a northumbriai sereg megszegte a békét, és az Edward király és tanácsadói által felajánlott kiváltságokkal mit sem törődve végigdúlta Merciaát. A király, aki ekkor Kentben tartózkodott, ekkorra már összegyűjtött mintegy száz hajót, melyek a tengeren délkeleti irányból feléje tartottak. Akkor a dán sereg azt hitte, hogy a király haderejének nagyobbik része a hajókon van, és ezért ők bárhová eljuthatnak ellenállás nélkül. Majd a király tudomására jutott, hogy a dánok portyára mentek. Ekkor elküldte seregét a nyugati szászoktól és a merciaiaiktól, és azok utolérték a hazafelé tartó dán sereget, és csatát vívtak velük, és megfutamították őket, és több ezer emberüket lemészárolták. Ott elesett Eowils király, Healfdene király, Ohter *eorl*, és Scurfa *eorl*, Othulf *hold*, Benesing *hold*, a Fekete Anlaf, Thurferth *hold*, Osfrith Hlytta, Guthfrith *hold*, Agmund *hold* és Guthfrith.²⁶

(D.E) Ebben az évben Tettenhallnál megütközött az angol sereg és a dán sereg, és Æthelred, a merciaiak ura, elesett, és Edward királyra szállt London, Oxford, és minden hozzájuk tartozó föld; és nagy hajóhad jött délről, Bretagne-ból, és vadul pusztított a Severn mentén, később azonban csaknem teljesen elpusztult.

912 – (C) Ebben az évben, Szent Márton napja táján, Edward király elrendelte az északi erődváros megépítését Hertfordnál, a Maran, a Beane és a Lea között, majd

26. A csatáról bővebben ír Æthelweard: "Egy év múlva a barbárok megszegik az akkor Northumbria és Mercia területén uralkodó Edward királlyal és Æthelreddel kötött békét. A merciaiak földjét szélteben-hosszában feldőlják az előbb említett zavargások során egészen az Avon folyóig, ahol a nyugat-angliai [azaz szász] és a merciai határ kezdődik. Innét a Severn folyón átkelnek a nyugati részek felé, és ott fosztogatással tekintélyes zsákmányra tesznek szert. Amikor azonban hazafelé menet gazdag zsákmányuk felett ujongtak, a Severn keleti oldalán átkeltek egy hídon, melyet a köznép *Cantbrycg*nek nevezett. Csatarendbe álltak, és a merciaiak és a nyugati szászok csapatai hirtelen rájuk rontottak. Csata támadt, és Wednesfieldnél [Tattenhall közelében] az angolok késlekedés nélkül győzelmet arattak, és fegyvereik megfutamították a dánok seregét. Mindez – úgy beszélük – augusztus hónap ötödik napján történt. És azt is elmondhatjuk, hogy ebben a zűrzavarban vagy összecsapásban három királyuk elesett, nevezetesen Healfdene és Eywysl, és Ivar is elvesztette életét, és a pokol udvarába sietett számos kiválóbb vezérrel és nemessel egyetemben."

később a nyár folyamán, a Keresztjáró napok és Szent Iván napja [május 18. és június 24.] között Edward király seregének egy részével az Essexi Maldonba vonult, és ott táborozott, amíg megalapozták és felépítették az erődvárost Withamben, és a nép közül igen sokan, akik korábban a dánok uralma alá tartoztak, behódoltak neki.

913 — (C) Ebben az évben a northamptoni és leicesteri sereg húsvét [március 28.] után kilovagolt, megszegte a békét, és sok férfit lemészárolt Hook Nortonban és környékén. És nem sokkal ezután, amikor a sereg hazatért, egy másik fosztogató bandával találkozott, amely Luton ellen lovagolt ki. A környéken lakók észrevették ezt, felvették velük a harcot, megfutamították őket, kiszabadították foglyaikat, és visszaszerezték lovaik és fegyvereik nagy részét is.

914 — (C) Ebben az évben hatalmas tengeri haderő érkezett délről, Bretagne-ból, és két *eorl*, Ohter és Hroald vezette. A part mentén nyugat felé hajózva elértek egészen a Severn torkolatáig, és Walesben, a part mentén, pusztítottak, ahol csak kedvük támadt. Elfogták Cyfeiliog archenfieldi püspököt, és magukkal vitték a hajókhoz: és Edward király negyven font váltságdíjat fizetett érte. Ezután az egész sereg az ország belsejébe hatolt, mert még mindig Archenfieldet akarták feldúlni. Aztán Hereford, Gloucester és a közeli városok lakói összecsaptak és megküzdöttek velük, és megfutamították őket, és Hroald *eorl*t és a másik *eorl*, Ohter fivérét valamint a sereg nagy részét megölték; és ott bekerítették, és addig ostromolták őket, amíg azok tűszokat nem adtak és ígéretet nem tettek, hogy elhagyják a király területeit. És mivel a király őrszemeket állíttatott a Severn torkolatának déli oldalán, nyugatról Cornwalltól egészen keletig, az Avon torkolatáig, arról az oldalról soha többé nem merték megtámadni az országot. Két alkalommal mégis belopakodtak éjszaka a szárazföldre — egyszer Watchettől keletre dúltak, másodszor pedig Porlocknál. Mind a két alkalommal megtámadták őket, így csak kevesen menekültek meg — azok, akik ki tudtak úszni a hajókhoz. Ezután kint maradtak Steepholm szigetén, de élelmük elfogyott, és sokan közülük éhenhaltak, mert nem tudtak ételmet szerezni. Ekkor Dyfedbe, majd pedig Ír földre mentek; és mindez ősszel történt.

És ezután, ugyanebben az évben Szent Márton napja [november 11.] előtt Edward király Buckinghambe vonult seregével, és négy hétig ott maradt, és mielőtt továbbment volna, felépítette a két erődvárost a folyó mindkét oldalán. Thurctel *eorl* pedig odajött, és behódolt a királynak ugyanúgy, mint minden *eorl* [hold], a bedfordi főemberek és sok northamptoni is.

916 — (A) Ebben az évben, Szent Iván napja előtt Edward király Maldonba ment, és mielőtt távozott, megalapozta és felépítette az erődvárost. Ugyanebben az évben Thurctel *eorl*, Edward király békéjével és támogatásával átkelt a tengeren

Franciaországba azokkal a férfakkal együtt, akik őt akarták szolgálni.

917 — (Ä) Ebben az évben húsvét [április 13.] előtt Edward király megparancsolta, hogy foglalják és építsék fel az erődvárost Towcesterben; és azután ugyanabban az évben a Keresztjáró napok alatt [május 19-21.] megparancsolta, hogy építsék fel *Wigingamere* erődvárosát. Ugyanazon a nyáron és Szent Iván napja és augusztus 1. között Northampton, Leicester, és az ezektől északra fekvő vidékek serege megszegte a békét, és Towcesterbe vonulva egész nap ostromolta az erődvárost, ugyanis rohammal szándékozta bevenni, de az odabenn levők addig védelmezték, amíg meg nem jött a segítség, és akkor az ellenség otthagyta a várost és elvonult. Kis idő múltán egy martalóc-bandával ismét kivonultak, és éjszaka a felkészületlen emberekre támadtak, sok férfit és jószágot foglyul ejtettek a bernwoodi erdő és Aylesbury között. Ezzel egy időben a sereg eljött Huntingdonból és Kelet-Angliából, felépítette a tempsfordi erődöt, szálláshelyet ütött fel benne, és kiépítette, és odahagyta a másik erődöt Huntingdonnál, mert azt gondolta, hogy Tempsfordból az ország nagyobb részét elérhetik viszálykodással és háborúskodással. És addig vonultak, míg el nem érték Bedfordot; és az emberek, akik odabent voltak, kivonultak ellenük, megvívta velük, és megfutamították őket, és jórészüket megölték. Ezután azonban újra hatalmas sereg gyűlt össze Kelet-Angliából és Mercziából, *Wigingamere* erődvárosa ellen vonult, egész nap ostromolta és támadta, elhajtotta a körülötte talált jószágokat; azok a férfiak viszont, akik bent voltak, megvédték az erődvárost. Akkor az ellenség otthagyta az erődvárost, és elvonult.

Ezt követően ugyanazon a nyáron nagy sereg gyűlt össze Edward király domíniumain, a hadállításra képes legközelebbi erődvárosokból; Tempsfordba vonult, megtámadta az erődvárost, és addig ostromolta, mígnem rohammal bevette; és megölték a királyt. *Toglos eorlt*, a fiát, *Manna eorlt*, a fivérét és mindenkit, aki bent volt és nem adta meg magát; a többieket foglyul ejtették, és minden, ami odabenn volt, a győztesek zsákmánya lett.

Nem sokkal ezután, ősszel, nagy [angol] sereg gyűlt össze mind Kentből, Surreyből és Essexből, mind pedig a környező városokból minden oldalon; és Colchesterbe vonultak, megostromolták az erődvárost, és addig szorongatták, míg be nem vették; mindent zsákmányul ejtettek, és mindenkit megöltek odabenn — azokat kivéve, akik a falon átmászva elmenekültek.

Ezután, még ugyanazon az őszön, nagy had gyűlt össze Kelet-Angliából, amely a környék seregéből és azokból a vikingekből állt, akiket segítségül csalogattak magukhoz, és ez a had a sérelmeiért szándékozott bosszút állni. Maldonhoz vonult, és addig ostromolta, addig szorongatta az erődvárost, mígnem kívülről több harcos érkezett a városlakók segítségére; akkor a had otthagyta az erődvárost, és elvonult. A védők azonban, azokkal együtt, akik kívülről jöttek a segítségükre, utána eredtek, megfutamították a sereget, és sok százat megöltek mind a hajósok, mind a többiek közül.

Nagyon hamar ezután, még ugyanezen az őszön, Edward király a nyugati szászok seregével Passenhamhez vonult, és addig ott maradt, amíg fel nem húzták Towcester erődvárosának kőfalait. Thurferth *eorl* és a *holdok* behódoltak neki, és így tett az egész northamptoni sereg is, egészen az északi Wellandig, és kérték, legyen uruk és védelmezőjük. Amikor pedig ez az angol egység hazavonult, más egységek álltak szolgálatba, és elfoglalták a Huntingdon melletti erődvárost, és azt Edward király parancsára kijavították és helyrehozták, ahol kár esett rajta; és a környék minden életben maradt lakosa behódolt Edward királynak, békéjét és oltalmát kérve.

Ugyanebben az évben, Márton nap [november 11.] előtt Edward király a nyugati-szászok seregével Colchesterhez vonult, és kijavította és helyrehozta az erődvárost, ahol kár esett rajta. És sokan azok közül, akik [közel harminc éve {Florence of Worcester²⁷}] a dánok uralma alatt éltek Kelet-Angliában és Essexben is, behódoltak neki, és Kelet-Anglia egész serege felesküdt a szolgálatára, megesküdtek, hogy beleegyeznek mindenbe, amit a király kíván, és megtartják a békét mindazokkal, akikkel a király békét kíván tartani, mind a tengeren mind a szárazföldön. Ezután a cambridge-i had is urának és védelmezőjének választotta, és Edward parancsára azt esküvésekkel pecsételte meg.

937²⁸ – (C) Ez esztendőben Æthelstan király, a bárók ura, gyűrűk adója, valamint testvére Eadmund herceg [atheling], harcban arattak örök hírnevet kardjuk hegyével Brunanburh²⁹ mellett. Pajzsok szoros falát kettéhasíták harci hársfával, kalapács fiával Eadward utódai, őseikhez méltón harcban gyakorta a gyűlöletes ellenség ellen őrizték a földet, vagyont és otthont. Támadók hulltak, skótok és hajósok haldokolva kimúltak, a föld izmosos lón férfiak véréből, azóta, hogy a nap, világ híres fényre, a föld fölé siklott reggel, Istennek, az örök Urnak égő gyertyája, míg e nemes fény pihenőre nem szállt. Sok harcos hevert ott lándzsával átvérve, számtalan viking és skót is, pajzsa fölött átdöfve, harccal betelten.

A nyugati szászok teljes napon át, válogatott haddal nyomában voltak a gyűlölt népnek, vágták a megfutókat hátulról erősen, malom-éles kardokkal. Mercia emberei nem kerültek a párviadalt mindazokkal, akik Anlaffal [Olaf] zűrös habok fölött, hajó kebelében támadták a földet, harcra ítéltén. Őt feküdt a csatatéren ifjú király karddal elaltatva, továbbá még hét vitéze [*eorl*] Anlaffnak és számtalan a

27. Florence of Worcester: worcesteri szerzetes, 1118-ban halt meg. A neki tulajdonított *Chronicon ex chronicis* tulajdonképpen egy 11. századi világtörténeti *annalis*-sorozathoz tett terjedelmes kiegészítésekből áll.

28. Az ez alatt az év alatt olvasható bejegyzés eredetije teljes egészében alliteratív verseléssel készült, és "A brunanburh-i csata" címmel az óangol költészet önálló darabjaként is ismert. Weöres Sándor fordításában közöljük.

29. Æthelweard szerint a hely neve Brunandun, Simeon of Durham szerint Wendun: Florence of Worcester azt írja, hogy Olaf a Humber torkolatánál szállt partra.

hadból. a vikingekből és a skótokból. Megfutamítva észak vezére, szorítva kényszerrel a hajó tatjára, kis csapattal sietett hajója ki a tengerre, vitte a királyt a sötét árra, életét mentette.

Ugyanott az eszes öreg is menekült északi honába, Konstantin skót király³⁰. az ősz harcos, nem kérkedhetett szablyák találkozásán. népét veszítve, barátaitól elszakítva, kik a harcmezőn levágattak: fiát otthagya viadal terén. teli sebbel, az ifjút az ütközetben; nem hencegphetett a fehérhajú harcos a fegyverzajjal, a vén ravasz, és Anlaf se jobban, seregük roncsával nem nevezhettek, hogy ők a csatamunkában különbek a háborúban, hol zászlórudak összecsapnak, dárdák találkoznak, férfiak tusáznak, fegyverek összetűznek; a honi földön így tettek volna Eadward utódaival.

Elmenekültek az északiak szögelt gályáikon, a lándzsások véres maradéka a tengeren által a mély víz fölött Dublin felé, vissza Írországba, megszegyenülve. S a testvérek, együtt ketten, a király s a herceg [*atheling*], hazaindultak dél-angol földre, diadalra büszkén. Mögöttük hagyták a hullákat tépni a sötét dolmányos fekete hollót s a szarv-csőrűt s a szürke-mellényest, a fehér faru sast, hogy dögöt faljon, a mohó sólymot, meg a fakó erdei farkast.

Nem vala mészárlás a szigeten ennél nagyobb, ily hadnép-vágás ennek előtte, kard élével (ahogy nekünk regélték a könyvek s az öreg bölcsök) attól fogva, hogy keletről a szászok átkeltek s az angolok a széles vizen a britek ellen, s a derék harc-mesterek Wales-t legyőzték, a győzni vágyók a földet megszerezték.

940 — (D) Ebben az évben a northumbriaiak megszegték a ígéletüket és az írföldi Olafot választották meg királyuknak.

942 — (C) Ebben az évben Edmund király, az angolok ura, férfiak védelmezője, nagy tettek hőn szeretett végrehajtója lerohanta a Dore, a whitwelli kapu, és a széles Humber folyó határolta Mercíát, és az Öt Erődvárost, Leicestert, Lincolnt, Nottinghamet, Stamfordot és Derbyt is. A dánokat korábban az északiak erővel uralkom alá hajtották, és hosszú időig a pogány rabság béklyójában tartották, míg a harcosok védelmezője, Edmund király a maga dicsőségére fel nem szabadította őket.

943 — (C) Ebben az évben Olaf rohammal bevette Tamworth-t, a veszteségek mindkét oldalon súlyosak voltak, és a dánok győzedelmeskedtek, és nagy zsákmánnyal távoztak. Wulfrun e portya során fogságba esett. Ebben az évben Edmund király Leicesterben ostrom alá vette Olaf királyt és Wulfstan érseket, és legyőzte volna őket, ha azok nem szöknek el éjjel az erődvárosból. Ezután Olaf

30. A *Krónika* (Ä, B, C, D, E, F változatai) szerint 934-ben Æthelstan szárazföldi és tengeri haderővel végigdúlta Skócia nagy részét. Florence of Worcester ehhez hozzáteszi, hogy Konstantin kénytelen volt fiát is túsul adni.

megszerezte Edmund király barátságát. [Ebben az évben Edmund király keresztapja lett Olaf királynak, és ugyanebben az évben, jóval később, Ragnald király bérmaapja lett annak konfirmációján. {F.A}.]

944 – (C) Ebben az évben Edmund király egész Northumbriát uralma alá hajtotta, és előzőtt két királyt, Sihtric fia Olafot, és Guthfrith fia Ragnaldot.

948 – (C) Ebben az évben Eadred király feldúlta egész Northumbriát, mert Eriket³¹ fogadták királyuknak; és e dúlás során leégett Ripon dicsőséges egyháza, melyet még Szent Wilfrid épített. Amikor pedig a király már úton volt hazafelé, a yorki sereg utolérte a király seregét Castlefordnál, és nagy öldöklést tettek ott. A király oly nagy haragra gerjedt, hogy vissza akart menni az országba, hogy azt porig rombolja. Amikor a northumbriaiak tanácsnokai ezt felismerték, elhagyták Eriket, és tettükért jóvátételt fizettek Eadred királynak.

980 – (C) [...] És ugyanebben az évben Southamptont kirabolta egy tengeri egység, a polgárok többségét megölték vagy foglyul ejtették; és ugyanebben az évben Thanetet is feldúlták; és ugyanebben az évben Cheshire-t is feldúlta egy északi tengeri egység. [(D) Ebben az évben első ízben fordult elő, hogy jött hét hajó, és feldúlta Southamptont.]

981 – (C) Ebben az évben Szt. Petroc kolostorát kirabolták, és ugyanebben az évben rengeteg kárt okoztak a part mentén mindenütt Devonban és Cornwallban is. [...]

982 – (C) Ebben az évben három hajón jöttek a vikingek Dorsetbe, és feldúlták Portlandet. Ugyanebben az évben leégett London. [...]

988 – (C) Ebben az évben feldúlták Watchetet; elesett Goda, Devonshire thánja, és sokan elestek vele együtt. [...]

991 – (Å) Ebben az évben Folkestonba jött Olaf³² kilencvenhárom hajóval, és a környéket dúlta, majd onnan Sandwichbe ment, onnan pedig Ipswichbe, az egészet előzőnlötte, aztán Maldonba ment. Ott Byrhtnoth [essexi] *ealdorman* seregével szembeszállt és csatát vívott vele; és ott elesett az *ealdorman*, és az ellenségé lett a csatater.³³ Ezután békét kötöttek velük, és a király a konfirmáción elvállalta

31 Véresfejszés Erik: a norvég Szóke Harald fia, aki száműzötként érkezett Angliába.

32. Valószínűleg Olaf Trygvason, későbbi norvég király és egy saga főszereplője.

33. A csata részletes leírásához lásd az erről szóló, 325 soros hősi verses beszámolót, amely egyesek szerint a legszebb angol csata-költemény. Magyar fordítása még nincs,

[Olaf] bérmaapaságát.

(C) Ebben az évben feldúlták Ipswichet, és nem sokkal később Byrhtnoth *ealdorman* elesett Maldonnál. És abban az évben határozták el először, hogy a dánoknak adót fizetnek, mert nagy rettegésben tartották a partvidéket. Az első fizetség tízezer fontot tett ki. Először Sigeric érsek ajánlotta ezt a megoldást.

992 — (C) [...] A király és valamennyi tanácsnoka elrendelte, hogy minden használható hajó Londonban gyülekezzen. A király a hadjárat vezetését Ælfric *ealdorman*ra, Thored *eorla*, Ælfstan [londoni vagy rochesteri] püspökre és Æscwig [dorchesteri] püspökre bízta, és az volt a feladatuk, hogy a dán sereget törbe csalják valahol a tengeren. Ælfric *ealdorman* azonban [aki egyike volt azoknak, akikben a király legjobban megbízott {F}] valakit elküldött, hogy figyelmeztesse az ellenséget, majd a csata előtti éjszakán szegvényszemre maga is megszökött a seregtől, és így az ellenség megmenekült, és csak egyetlen hajó legénységét vágták le. Azután a dán sereg szembeszállt a kelet-angliai és londoni hajókkal, hatalmas öldöklést tettek, és teljes fegyverzetével és felszerelésével együtt elfogták azt a hajót, amelyiken az *ealdorman* volt. [...]

993 — (C) Ebben az évben kifosztották Bamburgh-t, gazdag zsákmányt ejtettek ott, majd a sereg a Humber torkolatához jött, és nagy károkat okozott mind Lindsey-ben mind pedig Northumbriában. Aztán összegyűlt egy nagyon nagy angol sereg, de amikor csatát kellett volna kezdenie, maguk a vezérek, név szerint Fræna, Godwine és Frythegyst, eredtek először futásnak [apai ágon ugyanis dánok voltak {Florence}].

994 — (C) Ebben az évben Kisboldogasszony napján [szeptember 8.] Olaf és Swein kilencvennégy hajóval Londonba jöttek, erősen támadták a várost, és ráadásul fel akarták gyújtani; azonban ott akkora kárt és veszteséget szenvedtek, amekkorára polgároktól nem számítottak. Isten szentséges Anyja megkönyörült a polgárokon azon a napon, és megmentette őket ellenségeiktől. És azok eltávoztak onnan, de seregükkel akkora kárt okoztak, amekkorát lehetett, ugyanis végigégették, -dúlták és -öldökölték a partvidéket, és így cselekedtek Essexben, Kentben, Sussexben és Hampshire-ben is; végül lovakat szereztek, és kedvükre lovagoltak szerteszét, és folytatták a leírhatatlan rombolást. Akkor a király és tanácsnokai elhatározták, hogy megüzenik nekik, hogy adót és ellátást kapnak, ha felhagynak a pusztítással. Amazok pedig beleegyeztek ebbe, és akkor az egész sereg Southamptonba jött téli szállásra; az egész nyugati szász királyságban ellátták őket, és tizenhatezer fontot kaptak pénzben.

A király Ælfheah püspököt és Æthelweard *ealdorman*t elküldte Olaf királyért, miközben túszoikat adtak a hajókhoz. És akkor ünnepélyesen a király elé

hozták Olafot Andoverbe, és Æthelred király a bérmaapja lett. és királyi módon megajándékozta. És akkor Olaf megígérte, hogy soha többé nem tér vissza ellenséges szándékkal Angliába — és ígérétét be is tartotta.

997 — (C) Ebben az évben a dán sereg Devonba került a Severn torkolatához, és ott dült Cornwallban, Walesben és Devonban. És partraszálltak Watchetben, és gyújtogatva, gyilkolva nagy károkat okoztak; aztán Land's Endet megkerülve visszafordultak a déli oldalra, befordultak a Tamar torkolatába, és behatoltak a szárazföld belsejébe egészen Lyfordig, miközben mindent felgyújtottak és legyilkoltak, ami útjukba került; porig égették Ordwulf kolostorát Tavistockban, és leírhatatlan mennyiségű zsákmányt hurcoltak hajóikra.

998 — (C) Ebben az évben a sereg visszafordult keletnek a Frome torkolatába, és ott Dorsetben mindenfelé behatoltak a szárazföldre, kedvük szerint; az angol sereg gyakran összegyűlt ellenük, de amint csatába kellett volna bocsátkozniuk, valahogy mindig menekülésre fogták a dolgot, és végül mindig az ellenségé lett a győzelem. Az utóbbiak aztán egy darabig Wight szigetén időztek, miközben Hampshire és Sussex látta el őket élelemmel.

999 — (C) Ebben az évben a sereg ismét behajózott a Temzére, majd felment a Medway-n Rochesterig [és azt néhány napi ostrommal megadásra kényszerítette]. És kivonultak ellenük a kenti felkelő hadak, és vitézül csatázni kezdtek; de sajnos hamarosan sarkon fordultak és futásnak eredtek [mivel nem kapták meg a támogatást, amelyet meg kellett volna kapniuk], és a dánok kezén maradt a csatatér. Akkor aztán azok lovakat szereztek, és kedvükre lovagoltak mindenfelé, és Kent nyugati részét csaknem teljesen lerombolták és feldúlták. A király akkor tanácsosaival elhatározta, hogy tengeri és szárazföldi haderővel száll velük szembe. Azonban amikor a hajók már készen álltak, napról napra késleltették őket, és sanyargatták az embereket a hajókon. És amikor indulni kellett volna, azt mindig újabb órákra elhalasztották, és hagyták, hogy az ellenség egyre erősödjön, az angolok pedig egyre beljebb hátráltak a szárazföldön, míg a dánok szakadatlanul követték őket; végül aztán az egészből — sem a tengeri sem pedig a szárazföldi hadjáratból — nem lett semmi, csak a népet sanyargatták, szórták a pénzt, és bátorították az ellenséget.

1000 — (C) Ebben az évben a király Cumberlandbe ment, és kis híján az egész vidéket feldúlta; és hajói Chestert megkerülve elébe mentek, de elkerülték. Akkor feldúlták Man szigetét. És az ellenséges hajóhad ezen a nyáron már korábban Richard királyságába [Normandiába] távozott.

1001 — (Ä) Ebben az évben sok hadakozás folyt Angliában egy hajóhad miatt; a

dánok csaknem mindenütt dúltak és gyűjtogattak, és egy nap alatt a szárazföld belsejébe is behatoltak egészen Deanig; ott Hampsire lakói szembeszálltak velük, megküzdöttek velük, és ott elesett Æthelweard királyi főtisztartó, a whitchurchi Leofric, Leofwine királyi főtisztartó, Wulfhere püspöki thán, és worthyi Godwine. Ælfsige püspök fia, továbbá összesen nyolcvanegy férfi; és sokkal több dán esett el, noha övék maradt a csatater. És onnan azután nyugatnak mentek, mígnem elérték Devont; és Pallig [dán *jarl*] elébük jött oda, és vele voltak a hajók, amelyeket össze tudott szedni, ugyanis ő már minden fogadalma ellenére elpártolt Æthelred királytól. Pedig a király korábban gazdagon megajándékozta földbirtokkal, arannyal és ezüsttel. És felégették Teigntont és még sok más jó uradalmat, amelyet most nem nevezhetünk meg, majd békét kötöttek velük.

Onnan aztán az Exe torkolatához mentek, így egyszerre átkeltek Pinhoe-ba; és ott Kola királyi főtisztartó és Eadsige királyi tisztartó szembeszállt velük egy olyan sereggel, amilyent össze tudott gyűjteni, de a dánok megfutamították őket, sokukat levágták, és az övék maradt a csatater. Másnap reggel felégették az uradalmat Pinhoe-ban és Clystben, sok más jó uradalommal együtt, amelyet most nem nevezhetünk meg, és azután visszamentek kelet felé, amíg Wight szigetéhez nem értek. És másnap reggel felégették az uradalmat Walthamben és sok más falut. Ezek után hamarosan megegyezés született velük, és ők elfogadták a békét.

1002 — (C) Ebben az évben a király és tanácsadói úgy határoztak, hogy a hajóhadnak sarcot kell fizetni, és békét kell kötni vele azzal a feltétellel, hogy a dánok felhagynak gaztetteikkel. Akkor a király Leofsige *ealdorman* a hajókhoz küldte, és ő a király és tanácsadói parancsára fegyverszünetet kötött a dánokkal, és megállapodott velük, hogy élelmet és hadisarcot adnak nekik. És azok elfogadták ezt, és az angolok huszonnégyezer fontot fizettek nekik. Eközben Leofsige *ealdorman* megölte Æfic királyi főtisztartót, és a király száműzte őt az országból. Tavasszal országunkba érkezett a királyné, Richard lánya [Ymma (Ælfgifu) {F}]. És ugyanezen a nyáron meghalt Ealdwulf érsek.

És ebben az évben a király elrendelte, hogy öljenek meg minden dán férfit Angliában — ez Szent Bricius napján [november 13.] megtörtént —, ugyanis megtudta, hogy a dánok alattomban az ő és tanácsadói életére törnek, hogy aztán [ellenállás nélkül {F}] megkaparinthassák a királyságot.

1003 — (C) Ebben az évben Exetert lerohanták egy Hugh nevű francia *ceorl*³⁴ miatt, akit a királyné a tisztartójává tett, a dán sereg porig rombolta az erődvárost, és nagy zsákmányt szerzett. [A normann Hugh gróf — akit Emma királyné tett Devon élére — gonosz tanácsai, könnyelműsége vagy ármánya következményeképpen Swein dán király lerohanta és elpusztította Exeter városát, és a falat a keleti kaputól a nyugati kapuig lerombolta. {Florence}] És ugyanebben az évben a sereg

34. *Ceorl*: szabad, de nemtelen ember, paraszt.

a szárazföld belsejébe, Wiltshire-be ment. Akkor nagy angol sereg gyűlt össze Wiltshire-ből és Hampshire-ből, és a had nagy elszántsággal haladt az ellenség felé. Akkor Ælfric *ealdormann*nak kellett volna vezetnie a sereget, de ő a már ismert módon viselkedett. Amint olyan közel értek, hogy a seregek már szemtől szemben álltak egymással. Ő úgy tett, mintha rosszul lenne, öklendezni kezdett, és azt állította, megbetegedett, és ily módon cserbenhagyta embereit, akiket pedig vezetnie kellett volna. Amint a mondás tartja: "Ha a vezér meghátrál, annak az egész sereget kárát vallja." Amikor Swein látta, hogy tétováznak és az egész had szétszéled, seregét Wiltonba vezette, feldúlta és felégette az erődvárost, majd Salisburybe ment, és onnan visszatért a tengerhez, ahol tudta, hullámhasító hajói várnak rá.

1004 — (C) Ebben az évben Swein hajóival Norwichba jött, és mindenestől feldúlta és felégette a várost. Kelet-Angliában Ulfctel [kelet-angliai *ealdorman* {Florence}] a tanácsadókkal együtt úgy határozott, hogy jobb, ha a seregtől megvásárolja a békét, még mielőtt az túl sok kárt tenne az országban, ugyanis váratlanul érkezett, és Ulfctelnek már nem volt ideje összegyűjtenie a maga seregét. A dán sereg ezután, a megkötött fegyverszünetet semmibe véve a hajókról a szárazföld belsejébe lopakodott, és Thetford felé indult. Amikor Ulfctel ezt észrevette, parancsot adott, hogy a hajókat aprítsák darabokra, de akiket erre a feladatra szánt, cserbenhagyták; akkor titokban, nagy sietve összegyűjtötte seregét. És akkor három héttel Norwich feldúlása után a dán sereg Thetfordhoz jött, odabenn töltötte az éjszakát, és feldúlta és felégette az erődvárost. Ám reggel, amikor vissza akartak menni a hajóikhoz, megérkezett csapataival Ulfctel, hogy megütközzön az ellenséggel. Elszántan összecsaptak azon a helyen, és sokat levágtak mindkét oldalon. Elesett ott Kelet-Anglia népének színe-virága. Ha azonban teljes létszámban ott lettek volna, a dánok sosem juthattak volna vissza a hajóikhoz; ahogy ők maguk is mondták. Angolföldön még sosem volt részük olyan szörnyű harcban, mint amelyet Ulfctel ellen vívtak.

1005 — (C) Ebben az évben olyan kegyetlen éhínség dült szerte Angliában, amelyen emberemlékezet óta nem sújtotta az országot, és a hajóhad ebben az évben visszatért hazánkából Dániába, és csak kis idő elteltével jött újra vissza.

1006 — (C) [...] Akkor Szent Iván után [július havában {Florence}] a nagy hajóhad Sandwich-hez jött, és a dánok szokásukhoz híven dúltak, gyújtogattak és gyilkoltak, amerre jártak [hol Kentben, hol Sussexben {Florence}]. Akkor a király elrendelte, hogy az egész népet szólítsák fegyverbe Wessexből és Merciaból, és a sereg az ősz folyamán végig hadban állt a dán sereggel, mégsem járt több sikerrel, mint máskor: ugyanis mindezek ellenére a dán sereg kedvére vonult mindenfelé, és az angolok fegyverre fogása mindenféle terheket rótt az ország népére, és mind saját seregük mind az ellenséges sereg csak kárukra volt. A tél közeledtével az angol sereg

hazatért. Szent Márton napja [november 11.] után pedig a dán sereg is táborhelyére. Wight szigetére távozott, és beszerzett mindent, amire szüksége volt; aztán karácsony táján belevetették magukat a rájuk váró mulatságba: Hampshire-en keresztül a berkshire-i Readingig vonultak, és őszi szokásukhoz híven tüzekkel jelezték útjukat. Majd Wallingfordnak fordultak és porig égették a várost, egy éjszaka Cholsey-nál voltak, és azután Ashdown mentén Cuckhamsley Barrowhoz mentek, és ott vártak arra, amivel addig büszkén fenyegették őket, nevezetesen, hogy ha Cuckhamsley-be mennek, soha nem jutnak a tengerhez. Aztán egy másik úton mentek haza. Az angol had a Kennetnél gyülekezett, és ott összecsaptak, és a dánok rögtön megfutamították ezt a csapatot, és utána a zsákmányukat a tengerhez vitték. Winchester népe látta ezt a büszke és rettenthetetlen sereget, ahogy a tenger irányában elhalad a város kapuja előtt, és a tengertől több mint ötven mérföldnyi távolságról hordja magának az élelmet és a kincseket.

Akkor a király már átkelt a Temzén Shropsire-be, és átvette a neki karácsonykor járó élelemajándékot. Akkor dán sereg oly rettentő félelmet keltett, hogy senki sem tudta elgondolni vagy kieszelni, hogy mi módon lehetne elűzni az országból, vagy hogyan lehetne megvédeni tőle az országot; a dánok ugyanis Wessex minden megyéjében otthagyták kegyetlen nyomaikat, gyújtogattak és pusztítottak. A király és tanácsadói erősen fontolóra vették, hogyan lehetne megmenteni az országot, mielőtt teljesen elpusztulna. Akkor a király és tanácsadói – bármily gyűlöletesnek találták is ezt mindannyian – az egész nemzet érdekében úgy határoztak, hogy hadisarcot kell fizetni a seregnek. A király megüzente a seregnek, hogy fegyverszünetet akar kötni velük, sarcot fizet és ellátást ad nekik; azok pedig mind elfogadták ezt; és egész Angliában ellátták őket élelemmel.

1007 – (C) Ebben az évben kifizették a sarcot a seregnek, nevezetesen harminchatezer [harmincezer {E.F.}] fontot. Szintén ebben az évben kinevezték Eadricet *ealdormannak* a merciai királyság élére.

1008 – (C) Ebben az évben a király elrendelte, hogy egész Angliában hajókat építsenek lankadatlan igyekezettel, mégpedig háromszáztíz *hide*-nak³⁵ kellett egy hadihajót kiállítania, minden nyolc *hide*-nak pedig egy sisakot és páncélt adnia.

1009 – (C) Ebben az évben elkészültek a fent említett hajók, és több volt belőlük, mint a könyvek tanúsága szerint bármelyik király idejében valaha; és mindet egybegyűjtötték Sandwichnél, hogy ott állomásozzanak, és megvédjék az országot minden betörő seregtől. Azonban nem volt abban a szerencsében vagy tisztességben részünk, hogy ez a tengeri had a korábbinál nagyobb hasznára lett volna az országnak.

35. *Hide*: régi angol területmérték, általában akkora területet jelölt, amekkora el tudott tartani egy szabad családot, szolgálkkal együtt; *terra unius familiae*.

Ugyanebben az időben Brihtric, Eadric *ealdorman* bátyja bevádolta Wulfnoth *Cildet*³⁶ [a déli szásztt {D,E,F}] a királynál, az pedig elment, hajókat gyűjtött maga köré, amíg számuk el nem érte a húszat, és akkor mindenféle kárt okozva végigdúlta a déli partot. A tengeri hadnak tudomására jutott, hogy könnyen bekeríthetné őket [Wulfnoth embereit], ha az emberek nekilátnának. Erre a fent említett Brihtric nyolcvan hajóval elindult, mert hírnevet akart szerezni magának azzal hogy Wulfnothot élve vagy halva elfogja. Azonban odaútban olyan ellenszél kerekedett, amilyenre emberemlékezet óta nem volt példa, dobálta és darabokra zúzta valamennyi hajót, és a partra vetette őket, Wulfnoth pedig egyszeriben ott termett, és felgyűjtotta a hajókat. Amikor azoknak a hajóknak, amelyeken a király tartózkodott, tudomására jutott, hogy a többiek hogy jártak, nagy kavarodás támadt, és a király, csakúgy mint az *ealdormanok* és fő tanácsadói, hazafelé indult, könnyedén sorsukra hagyva a hajókat. És a hajókon lévők visszavitték azokat Londonba, és ilyen könnyen veszni hagyták az egész nép fáradozásának gyümölcsét; hát ez volt az a győzelem, amelyre az egész angol nép annyira számított.

Amikor a hajóhadállítás ilyen gyászos véget ért, rögtön aratóünnep [augusztus 1.] után az az óriási rablóhad, amelyet Thorkel seregének nevezünk, Sandwich-hez ért [Thorkel dán *eorl* flottájával Angliába jött; azután augusztus hónapjában Heming és Eilaf *eorlok* vezetése alatt egymásik dán flotta Thanet szigeténél elérte az országot, és késedelem nélkül csatlakozott az előbbi hajóhadhoz. A két flotta aztán együtt Sandwich kikötőjébe ment {Florence}}, azonnal Canterbury felé fordult, és gyorsan el is foglalta volna az erődvárost, ha a polgárok nem kértek volna még annál is gyorsabban békét. És Kelet-Kent egész népe békét kötött ezzel a sereggel, és háromezer fontot fizetett neki. A sereg ezután rögtön útirányt változtatva Wight szigetére ment, és onnan dúlt és gyűjtogatott szokása szerint mindenütt Sussexben, Hampshire-ben és Berkshire-ben is. Akkor a király fegyverbe szólította az egész népet [és ezt a támadások ellen a tengerparti tartományokon keresztül tette {Florence}], hogy minden oldalon ellenálljanak az ellenségnek; az azonban kényére-kedvére vonult az országban föl és alá.

Aztán egy alkalommal a király egész haderejével feltartóztatta a dánokat, amint azok a hajóikhoz akartak menni, és az egész nép kész volt őket megtámadni [felkészült a halálra vagy győzelemre {Florence}], Eadric *ealdorman* azonban, mint mindig, megíúsította ezt. Szent Márton napja [november 11.] után pedig a dánok visszamentek Kentbe, a Temzénél téli szállásra rendezkedtek be, és Essexből és a Temze két partján lévő legközelebbi megyékből szereztek be a szükséges élelmet, és gyakran megtámadták London erődvárosát. Az azonban, Istennek hála, még ma is sértetlenül áll, és ott a dánok minden alkalommal vereséget szenvedtek.

Akkor karácsony után a dánok a chilterni dombokon át Oxfordba mentek, felégették a várost, és a Temze két partján haladtak hajóik felé. Akkor

36. *Cild*: nemesi származású fiatalember, fiatalúr.

figyelmeztetést kaptak, hogy sereg gyűlt össze ellenük Londonnál; erre Stainesnél keltek át a Temzén. Így telt el a tél, tavasszal pedig Kentben voltak, és a hajóikat javították.

1010 — (C) Ebben az évben a korábban említett sereg Kelet-Angliába jött húsvét [április 9.] után, Ipswichnél kikötött, és egyenesen arrafelé tartott, ahol [Ringmerénél {Florence}] tudomása szerint Ulfcetel állomásozott a seregével. Ez Áldozócsütörtökön történt, és a kelet-angliaiak rögtön megfutamodtak. A cambridgeshire-i férfiak derekasan állták a sarat a dánok ellen. Ott lelte halálát a király veje, Æthelstan, Oswig és fia, Leofwine fia Wulfric és Eadwig, Æfic bátyja sok jó thánnal és számtalan emberrel együtt. A Hangyafejű Thurcetel [a dánok szolgája {Florence}] futamodott meg elsőként [örök gyalázatot szerezvén ezzel magának {Henry of Huntingdon³⁷}. A dánoké maradt a csatater [és ott lovakhoz jutottak, és ezután ők voltak az urak Kelet-Angliában {D.E}], és három hónapon át dúltak, gyújtogattak ott, sőt a vad lápvidékre is behatoltak, leöldösték az embereket és a marhákat, és gyújtogattak mindenfelé; és felégették Thatfordot és Cambridge-et.

A dánok ezután visszafordultak dél felé a Temze völgyébe, és a lovasok a hajók felé tartottak; de nem sokkal később újra nyugatnak fordultak Oxfordshire-be, onnan pedig Buckinghamshire-be, majd az Ouse mentén Bedfordig és onnan egészen Tempsfordig eljutottak, és amerre jártak, gyújtogattak. Azután zsákmányukkal visszafordultak hajóikhoz. És amikor a hajók felé tartottak, az angol seregnek újra szembe kellett volna szállnia velük, nehogy behatoljanak az ország belsejébe. Az angol sereg azonban hazavonult. Amikor a dánok keleten voltak, az angol sereg nyugaton állomásozott, és amikor azok délen voltak, a mi seregünk északon volt. Akkor minden tanácsadót összehívtak a királyhoz, hogy eldöntsék, hogyan védjék meg ezt az országot. De ha határoztak is ott bármiről, az nem tartott még egy hónapig sem. Végül nem volt vezér, aki összegyűjtse a sereget, hanem mindegyik menekült, ahogy a lába bírta, és nem volt megye, amelyik akár csak a szomszédjának is segített volna.

Aztán Szent András napja előtt a dán sereg Northamptonhoz jött, és rögtön felégette a várost és körülötte mindent, amit akart, és onnan a Temzén keresztül Wessexbe ment, onnan pedig a canningsi mocsár felé, és ott is mindent felégetett. Míután így olyan messzire jutottak, ameddig akartak, karácsonykor visszatértek hajóikhoz.

1011 — (C) Ebben az évben a király és tanácsadói elküldtek a sereghez, békét

37. Henry of Huntingdon: pap fia volt, az 1080-as években született, Robert Bloet, lincolni püspök udvarában nevelkedett, harminc éves korában huntingdoni főesperes lett. Sokat utazott, valószínűleg megérte II. Henrik uralkodását is. Műve, *Az angolok története* (*Historia Anglorum*) 1154-ig tárgyalja Anglia történetét.

kértek, és sarcot és élelemadót ígértek, azért, hogy a sereg hagyjon fel a dúlással. A dánok addigra már lerohanták i. Kelet-Angliát, ii. Essexet, iii. Middlesexet, iv. Oxfordshire-t, v. Cambridgeshire-t, vi. Hertfordshire-t, vii. Buckinghamshire-t, viii. Bedfordshire-t, ix. Huntingdonshire felét, x. Northamptonshire nagy részét; a Temzétől délre pedig egész Kentet, Sussexet, Hastingset, Surrey, Berkshire-t, Hampshire-t és Wiltshire nagy részét. Mindezen szörnyűségek a helytelen kormányzás miatt történtek velünk, mivel soha nem időben ígértünk a dánoknak sarcot, de nem is időben harcoltunk ellenük; csak akkor kötöttünk velük fegyverszünetet, amikor azok már nagy kárt okoztak nekünk; és minden fegyverszünet és sarc ellenére a dánok továbbra is bandákban vonultak mindenfelé, sanyargatták nyomorult népünket, fosztogattak és gyilkoltak.

És aztán ebben az évben Kisboldogasszony [szeptember 8.] és Szent Mihály napja [szeptember 29.] között a dánok megostromolták Canterburyt [az ostrom huszadik napján a város egy része leégett {Florence}], és árulás útján bejutottak. mert Ælfmaer, akinek az életét Ælfheah érsek megmentette, elárulta a várost. Ott foglyul ejtették Ælfheah érseket és Ælfweard királyi tisztartót, Leofrun rendfőnöknőt és Godwine püspököt; Ælfmaer apátot viszont futni hagyták. És foglyul ejtettek ott minden egyházi embert, továbbá férfiakat és nőket — senki se tudta volna megmondani, hogy az ottani népnek ez mekkora hányadát jelentette —, azután addig maradtak abban az erődvárosban, amíg kedvük tartotta. Miután pedig kifosztották az egész várost, a hajóikhoz mentek és az érseket magukkal vitték.

Foglyul esett hát az, aki addig az angol nép és a kereszténység feje volt. Nyomorúságot lehetett látni ott, ahol addig a boldogság volt gyakori vendég, abban a szerencsétlen városban, amelyből először jött [hozzánk {D,E}] a kereszténység és az isteni és világi dolgokban való boldogság. És maguknál tartották az érseket egészen addig, amíg vértanúhalált nem szenvedett.

1012 — (C) Ebben az évben Eadric *ealdorman* és Anglia minden vezető tanácsadója, egyházi és világi egyaránt, húsvét előtt — Húsvét vasárnapja április 13-ára esett — Londonba jött, és addig ott maradt, míg a sarcot, azaz negyvennyolcezer fontot, húsvét után ki nem fizették. Akkor Nagyszombaton a dán sereg rettentően feldühödött a püspök [érsek] ellen, mert az nem ígért nekik pénzt, hanem megtiltotta, hogy óérte bármit fizessenek. Ráadásul a sereg nagyon részeg volt a délről odaszállított bortól. Megragadták a püspököt, és a húsvét utáni nyolcadik napon, április 19-én, vasárnap este a gyűlésük elé vitték, és ott szégyentelenül meggyilkolták: csontokkal és ökörfejekkel dobálták, egyikük [név szerint Thrum, akit előző nap ő maga bérált meg, istentelen könyörületől vezérelve {Florence}] úgy fejbe vágta egy fejsze fokával, hogy a püspök az ütéstől elzuhant, szent vére kiomlott a földre, és lelke felszállt Isten országába. Reggel aztán testét Londonba szállították, ahol Eadnoth és Ælfhun püspökök és a

polgárok a legnagyobb tisztelettel fogadták, és Szent Pál templomában eltemették. És Isten ott most megmutatja a szentséges vértanú erejét.

Amikor az angolok kifizették a sarcot, és a dánok megesküdték a békére, a dán sereg ugyanakkora területen szétszéledt, mint amekkoráról előzőleg összegyűlt. Azután ebből a seregből negyvenöt hajóval eljöttek a királyhoz, és megígérték neki, hogy megvédik országát, ha ő cserébe eteti és ruházza őket.

1013 – (C) Az érsek vértanúhalála utáni évben a király Lifing püspököt nevezte ki Canterbury érsekségének élére. Ugyenebben az évben augusztus hónapja előtt Swein király Sandwich-hez jött hajóhadával, majd gyorsan megkerülve Kelet-Angliát, a Humber torkolatán át felhajózott a Trent folyón egészen Gainsborough-ig. Akkor Uhtred *eorl* és minden northumbriai azonnal behódolt neki, akárcsak Lindsey egész népe, és hasonlóan cselekedtek az Öt Erődváros kerületéhez tartozók, és röviddel ezután a Watling Streettől³⁸ északra élő valamennyi dán telepes is, és minden megyéből túszoikat adtak neki. Mikor látta, hogy az egész nép behódolt neki, parancsot adott, hogy seregét lássák el élelemmel és lovakkal, majd teljes létszámmal délnek indult, a hajókat és túszoikat pedig fiának, Knutnak a gondjaira bízta. A Watling Streeten átjutva mérhetetlen károkat okozott. Azután Oxford felé indult, ahol polgárok azonnal behódoltak és túszoikat adtak neki; onnan Winchesterbe ment, ahol ugyanez történt. Majd Londonnak indult kelet felé, és mivel nem vesződött azzal, hogy hidat keressen, seregéből sokan a Temzébe fulladtak. Amikor az erődvároshoz érkezett, a polgárok nem adták meg magukat, hanem teljes erővel ellenálltak, mert Æthelred király és vele Thorkel is a falakon belül volt.

Onnan azután Swein király Wallingfordnak fordult, és a Temzén átkelve nyugat felé Bath-ba ment, és ott maradt a seregével. Azután odajött Æthelmær *ealdorman* és vele együtt a nyugati thánok, mindannyian behódoltak Sweinnek, és túszoikat adtak neki. Miután Swein ilyen sikerrel járt, északnak fordult a hajóihoz, és az egész nemzet teljes jogú királynak tekintette őt. És London polgárai is behódoltak és túszoikat adtak neki, mert attól féltek, hogy Swein elpusztítja őket. Ekkor Swein teljes fizetséget és ellátást követelt a seregének a télre, és Thorkel ugyanezt követelte a Greenwichnél állomásozó sereg számára; mindennek ellenére olyan gyakran dúltak, ahogy nekik tetszett. Semmi sem vált tehát e nemzet javára sem délről, sem északról.

Akkor Æthelred király egy ideig a Temzén állomásozó hajóhadnál volt, a királynő pedig átkelt a tengeren bátyjához, Richardhoz, és Ælfsige peterborough-i apát is vele ment, és a király a tengeren túlra küldte Ælfhun püspököt Edward és Alfréd *atheling*ekkel, hogy gondjukat viselje. Karácsonykor a király a hajóhadtól

38. Watling Street (*Wæclinga stræt*): a Verulamium környékén lakó Wæclinga törzs szálláshelyére vezető, eredetileg régi római út; Mercia erdőségein át Londontól északnyugati irányban vezetett egészen Chesterig.

Wight szigetére ment, és ott töltötte az ünnepet; az ünnep után átkelt a tengeren Richardhoz, és nála maradt Swein haláláig.

1014 – (C) Ebben az évben Gyertyaszentelőkor, február 3-án, Swein bevégezte napjait, és az egész hajóhad Knutot választotta meg királynak. Ekkor valamennyi Angliában maradt tanácsos, egyházi és világi egyaránt, úgy határozott, hogy elküldenek Æthelred királyért; és azt mondták, hogy senki sem lenne kedvesebb nekik természetes uruknál, ha az a korábbinál igazságosabban kormányozná őket. A király ezután a fiát, Edwardot küldte ide hírnökeivel, hogy üdvözlőljék egész népét, és megígérte, hogy kegyes királyuk lesz, és változtat mindenben, amit mindnyájan gyűlölnék; és mindent megbocsát, amit ellene szóltak vagy cselekedtek azzal a feltétellel, hogy egyhangúlag, ármánykodás nélkül melléállnak. Teljes barátságukat mindkét részről esküvéssel és fogadalommal szentesítették, és minden dán királyt mindörökre törvényen kívülinek nyilvánítottak Angliában. Aztán tavasszal Æthelred király hazajött a népéhez, és mindannyian örömmel fogadták. Swein halála után Knut húsvétig Gainsborough-ban maradt a seregével, és megegyezett Lindsey népével, hogy azok ellátják őt lovakkal, és aztán együtt dúlnak mindenfelé. Azonban Æthelred király egész seregével Lindsey-be érkezett, mielőtt azok elkészültek volna, feldúlta és felégette a várost, és minden férfit megölt, akit el tudott fogni; Knut pedig kihajózott hadával a tengerre, és így cserbenhagyta a nyomorult népet. Azután délnek fordult, míg el nem érte Sandwichet, és partra rakatta azokat a túszoikat, akiket korábban az apjának adtak, de levágatta kezüket, fülüket és orrukat [majd Dániába távozott, de a következő évben visszatért {Florence}]. És minden bajok tetejébe a király megparancsolta, hogy fizessenek a Greenwichnél állomásozó seregnek huszonegyezer fontot; és ebben az évben Szent Mihály napjának előestéjén a dagály magasabbra szökött, mint eddig bármikor, és széles területen elárasztván az országot, sok falut és számtalan embert elpusztított.

1015 – (C) Ebben az évben volt Oxfordban a nagy gyűlés, ahol Eadric *ealdorman* elárulta Siegfert-h-t és Morcart [Earngrim fiait {Florence}], a Hét Erődvár³⁹ fő thánjait: a kamrájába csalta, és ott aljasul meggyilkolták őket. Akkor aztán a király minden vagyonukat lefoglalta, és megparancsolta, hogy fogják el és vigyék hozzá Malmesburybe Siegfert özvegyét [Aldgyth-t {Florence}]. Egy kis idő múlva Edmund *atheling* odament, és a király akarata ellenére elragadta és nőül vette az asszonyt. Azután Kisboldogasszony napja [szeptember 8.] előtt az *atheling* nyugatról északra ment az Öt Erődvár³⁹hoz, és azonnal megszerezte Siegfert és Morcar összes birtokait, és a nép behódolt neki.

Ugyanebben az időben Knut király Sandwichbe érkezett, és azután Kentet megkerülve rögtön Wessex felé indult, amíg a Frome torkolatát el nem érte, majd

39. Hét Erődvár: az Öt Erődvár (Leicester, Lincoln, Nottingham, Stamford, Derby), valamint York és valószínűleg Torksey.

Dorsetben, Wiltshire-ben és Somersetben dúlt. Akirály ekkor betegen feküdt Coshamben. Eadric *ealdorman* sereget gyűjtött, és hasonlóan cselekedett északon Edmund *atheling* is. Amikor egyesültek, az *ealdorman* el akarta árulni az *athelinget*, és ezért harc nélkül szétváltak, és meghátráltak ellenségeik elől. És Eadric *ealdorman* negyven hajót [amelyeknek dán katonák alkották a legénységét {Florence}] elcsábított a királytól, és átállt Knuthoz; a nyugati szászok pedig behódoltak és túszoikat adták neki, és lovakkal látták el a dán sereget, amely aztán karácsonyig ott is maradt.

1016 – (C) Ebben az évben Knut seregével és Eadric *ealdormannal* a Temzén átkelve a Mercia-ba jött Cricklade-nél, majd karácsonykor Warwickshire-be ment, és a sereg dúlt, gyűjtogatott és öldökölt, amerre elvonult. Ekkor Edmund *atheling* megkezdte az angol sereg összegyűjtését. Amikor a sereg összegyűlt [a merciaiak nem voltak hajlandók a nyugati szászokkal és a dánokkal megküzdeni {Florence}], azt akarták, hogy a király is ott legyen velük, és London polgárai is támogassák a sereget. Később aztán elálltak a hadjárattól, és mindenki hazament. Az ünnepek után a sereget halálbüntetés terhe mellett újra kivezényelték, és minden szolgálatra alkalmas férfinak fegyvert kellett fognia. Üzenetet küldtek a királynak Londonba, és kérték, csatlakozzon a sereghöz annyi erővel, amennyit ki tud állítani. Azonban a korábbiaknál nem lett semmivel sem több haszna annak, hogy mindannyian összegyűltek. A király tudomására jutott, hogy akiknek támogatniuk kellene őt, azok el akarják árulni; otthagya ezért a sereget, és visszatért Londonba.

Azután Edmund *atheling* Northumbriába lovagolt Uhtred *eorl*hoz, és mindenki azt hitte, Knut király ellen akarnak sereget gyűjteni. Azonban Staffordshire-be, Shropshire-be és Chesterbe vezettek hadat, és a saját oldalukon dúltak [mert nem akartak a dán sereggel harcba szállni {Florence}], Knut pedig a maga oldalán. Knut ezután Buckinghamshire-ön keresztül Bedfordshire-be, onnan Huntingdonshire-be és Northamptonshire-be, a mocsarak mellett Stamfordba, majd onnan Lincolnshire-be ment; onnan pedig Nottinghamshire-be és Northumbriába York felé. Amikor Uhtred ezt megtudta, felhagyott a fosztogatással, északra sietett, és a northumbriaiakkal együtt szükségből behódolt, és túszoikat is adott. Eadric *ealdorman* tanácsára azonban mégis megölték őt és vele együtt Nafena fiát, Thurcetelt is. Azután a király [Knut] Eriket nevezte ki a northumbriaiak *eorl*jának, amely tisztséget korábban Uhtred töltötte be, majd egy másik, nyugati útvonalon dél felé indította, és az egész sereg hűsvét előtt elérte a hajókat. Edmund *atheling* Londonba ment az apjához. Hűsvét után pedig Knut király valamennyi hajójával London felé indult.

Akkor Æthelred király meghalt, mielőtt a hajók odaértek volna. Szent György napján [április 24.] végezte be napjait, és míg élt, nagy erőfeszítésekkel és nehézségekkel országolt. [Testét nagy tisztességgel Pál apostol egyházában temették el. Halála után összegyűltek a püspökök, apátok, *ealdorman*ok és Anglia minden fontosabb embere, és egyhangúlag Knutot választották meg uruknak és királyuk-

nak; eléje mentek Southamptonba, és a jelenlétében megtagadták és elutasították Æthelred egész családját, békét kötöttek Knuttal és hűséget esküdtek neki; Knut is megesküdött, hogy mind egyházi, mind állami ügyekben hű uruk lesz. {Florence}}. Halála után minden Londonban tartózkodó tanácsos és polgár Edmundot választotta királynak, és ő élete végéig elszántan védelmezte királyságát. Azután a Keresztjáró napok [május 7-9.] idején hajók érkeztek Greenwichbe, és rövid idő múlva Londonnak fordultak. És a dánok hatalmas árkot ástak a déli oldalon, hajóikat a híd nyugati oldalára vontatták, majd árokkal kerítették be az erődvárost, hogy senki fia ne jusson se ki, se be, és újra meg újra megtámadták az erődvárost, de az elszántan ellenállt. [Ezért aztán felhagytak az ostrommal, és a sereg egy részét a hajók őrzésére hátrahagyva Wessexbe siettek, és nem adtak időt Vasbordájú Edmund királynak serege hadbaszólítására. Ám Edmund bátran várta őket Dorsetben azzal a sereggel, amelyet ilyen rövid idő alatt Isten segedelmével össze tudott szedni, és a Gillingham mellett fekvő Penselwood nevű helyen szembeszállt velük, legyőzte és megfutamította őket. {Florence}}]

Edmund király már korábban elindult és birtokba vette Wessexet, és az egész nép behódolt neki, majd nem sokkal később a dán sereg ellen harcolt Penselwoodnál Gillingham mellett, és Szent Iván napja után egy második csatát vívott Sherstonnál; ott mindkét oldalon sokan elesetek, és a seregek önszántukból szétváltak. Abban a csatában Eadric *ealdorman* és Ælfmer Darling [és Meaw fia Ælfgar {Florence}} Edmund királlyal szemben a dán sereget támogatta. Azután Edmund harmadszor is összegyűjtötte seregét, és a Temzétől északra haladva *Clayhangeren* át Londonba ment, a polgárokat felmentette, és az ellenséget visszakergette a hajóhoz. Két nap múlva a király átkelt Brentfordnál, megütközött a sereggel, és megfutamította azt; ott az angolok közül sokan, zsákmányt akarván szerezni, a fő sereg előtt haladtak, és önnön gondatlanságuk miatt vízbe fúltak. Aztán a király Wessexnek fordult, és összeszedte seregét.

Ekkor dán sereg azonnal visszatért Londonba, ostrom alá vette, vízen és szárazon egyaránt erősen támadta az erődvárost, de a Mindenható Isten megszabadította azt. A sereg Londonból az Orwell folyóra ment hajóival, és ott behatoltak a szárazföld belsejébe, és Mercia-ba menet szokásukhoz híven legyilkoltak és felégettek mindent, ami az útjukba került, és élelmet szereztek maguknak; és a Medway-be vitték mind a hajóikat, mind pedig barmaikat. Akkor Edmund király negyedszer is összegyűjtötte a seregét, és a Temzén Brentfordnál átkelve Kentbe ment [és Oxford mellett csatát vívott a dánok ellen {Florence}}]. A dán sereg pedig a lovaival együtt Sheppey-be menekült előle. A király megölt mindenkit, akit csak utolért, és Eadric *ealdorman* a király elé jött Aylesfordba. Még soha ilyen könnyelmű megegyezés nem született, mint ott akkor. A sereg újra behatolt Essexbe, és Mercia felé haladtában mindent elpusztított, ami az útjába került.

Amikor a király megtudta, hogy a sereg behatolt a szárazföldre, ötödször is összegyűjtötte az angol nemzetet; üldözőbe vette a dánokat, Essexben az Ashingdon

nevű dombnál utolérte őket, és ott elszántan harcba szálltak egymással [október 18-án]. Eadric *ealdorman* ekkor is úgy cselekedett, ahogy már gyakran korábban; elsőként eredt futásnak a herefordshire-iekkel, így előárulván hűbérurát és Anglia egész népét. Knut győzelmeskedett, és az egész angol népet megnyerte magának. Elestett Eadnoth püspök, Wulfsige apát, Ælfric *ealdorman* és Godwine, Lindsey *ealdorman*-ja, a kelet-angliai Ulfcetel, Æthelwine *ealdorman* fia Æthelward, és Anglia egész nemessége odaveszett azon ahelyen.

Ez után a csata után Knut király Gloucesterbe ment seregével, ahol Edmund királyt tudta. Akkor Eadric *ealdorman* és a jelenlévő tanácsosok azt javasolták, hogy a két király béküljön ki, és túszoikat cseréltek. A királyok Alney-nél találkoztak, fogadalommal és esküvéssel pecsételték meg barátságukat, és megállapították a dán seregnek járó fizetséget. E nagy kibékülés után elváltak, Edmundra szállt Wessex, Knutra pedig Mercia. A sereg pedig a zsákmánnyal a hajókhoz ment, és a londoniak megegyeztek a sereggel, békét vásároltak maguknak; a sereg pedig Londonba hozta hajóit, hogy ott töltsék a telet.

Aztán Szent András napján [november 30.] meghalt Edmund király, és testét Glastonburyben temették el. nagyapja, Edgar mellé. [...]

1017 — (C) Ebben az évben egész Anglia királysága Knutra szállt, és ő négy részre osztotta fel az országot, Wessexet magának tartotta meg, Kelet-Angliát Thorkelre, Merciót Eadricre. Northumbriát pedig Erikre bízta. [...] És Knut király száműzte, majd később megölette Eadwig *athelinget*. Augusztus 1-je előtt a király megparancsolta, hogy hozzák neki feleségül Æthelred király özvegyét, Richard lányát [akinek a neve angolul Ælfifu, franciául Emma {F}].

1018 — (C) Ebben az évben egész Angliában sarcot fizettek, mégpedig összesen hetvenkétezer fontot a londoni polgárok fizette tíz és fél ezer fonton felül. Azután a sereg egy része Dániába ment. Knut királlyal negyven hajó maradt, és a dánok Oxfordnál megegyeztek az angolokkal.

1035 — (C) Ebben az évben november 12-én Shaftesburyben meghalt Knut király [és fia, Harold követte a trónon {D}], testét Winchesterbe vitték, és ott eltemették; Ælfifu királyné pedig ott maradt. Ekkor Harold, aki azt mondta — noha ez nem volt igaz —, hogy ő Knut és a másik Ælfifu [a northamptoni Ælfifu {D}] fia, odaküldött, és elvette tőle a legszebb kincseket, amelyeket nem tudott megtartani, s amelyek valaha Knut királyéi voltak. A királyné mégis ott maradt továbbra is, amíg engedték.

(E) Ebben az évben Knut király Shaftesburyben meghalt, és Winchesterben, az Öreg Egyházban eltemették; csaknem húsz évig volt egész Anglia királya. Halála után azonnal minden tanácsnok összegyűlt Oxfordban. Leofric *eorl* és a Temzétől

északra csaknem valamennyi thán valamint a londoni hajósok⁴⁰ Haroldot választották meg, hogy egész Angliát megtartsa maga és öccse, Hardiknut számára, aki akkor éppen Dániában volt. Ezt Godwine *eorl* és a wessexi főurak ellenezték, ameddig tudták, de semmit sem tehettek ellene. És azt is elhatározták, hogy Ælfifu, Hardiknut anyja maradjon Winchesterben fiának, a királynak a testőreivel [huscarl], és tartsa meg egész Wessexet a király számára; és Godwine *eorl* volt leghűségesebb emberük. Néhányan azt mondogatták Haroldról, hogy Knut királynak és Ælfifuinak, Ælfhelm *ealdorman* leányának a fia, de ezt sokan hihetetlennek tartották; és mégis, egész Anglia teljhatalmú királya volt.

1040 — (C) Ebben az évben meghalt Harold király. Akkor elküldtek Bruges-be Hardiknutért, és azt hitték, bölcsen cselekednek, ő pedig Szent Iván [június 24.] előtt idejött hatvan hajóval, és súlyos adót vetett ki, evezővillánként nyolc márkát, amelyet csak nehezen tudtak beszédni. És mindazok, akik korábban őt akarták, most elfordultak tőle. Ő pedig egész uralkodása alatt nem cselekedett semmi királyhoz méltót. Harold holttestét kiásatta, és a mocsárba hajította.

1042 — (C) Ebben az évben meghalt Hardiknut, mégpedig a következőképpen: éppen állva ivott, amikor hirtelen félelmetes rángások között összeesett: a mellette állók elkapták, de aztán már nem szólt egy szót sem. Június 8-án halt meg. Ezután az egész nép királyul fogadta Edwardot [megválasztotta, és királyul fogadta Edwardot (D)], akinek a királysághoz természetes jussa volt.

1045 — (D) Ebben az évben a norvégiai Magnus fenyegetése miatt Edward király nagy hajóhadat gyűjtött össze Sandwichtól, de a dániai Swein és a Magnus közötti ellenségeskedés miatt az utóbbi mégsem tudott eljönni.

1046 — (D) [...] És Magnus meghódította Dániát.

1047 — (D) [...] És Swein⁴¹ is ideküldött segítségért Magnus, Norvégia királya ellen, hogy küldjenek a támogatására ötven hajót, de ezt mindenki ostoba tervnek tartotta, és nem lett belőle semmi. Magnusnak ugyanis hatalmas hajóhada volt. Magnus aztán elkergette Sweint, nagy öldökléssel megszerezte az országot, a dánok pedig hatalmas pénzüsszeget fizettek neki, és királyuknak fogadták. És Magnus még ugyanabban az évben [október 25-én] meghalt.

1048 — (D) Ebben az évben Magnus halála után Swein [Estrithson] visszatért

40. Egy újabb fordítás szerint: "a *liðsmen*, Knut londoni testőrsége" (Savage, *The Anglo-Saxon Chronicles*, p. 167.)

41. Azaz Swein Estrithson, Ulf *eorl* Estritától, Knut leánytestvérétől született fia.

Dániába. Harald, Magnus atyai nagybátyja pedig visszament Norvégiába, és a norvégok elfogadták. És követet küldött ebbe az országba, hogy a békéről tárgyaljon. Swein is követet küldött Dániából, és tengeri segítséget kért Edward királytól, legalább ötven hajót, de ezt mindenki visszautasította. [...]

1049 — (D) [...] Ugyanebben az évben Ír földről harminchat hajó jött fel az Usk folyón, és nagy károkat okozott azon a vidéken a walesi király, Griffith segítségével. A nép összegyűlt ellenük, és velük volt Aldred püspök is, de kevés támogatást kaptak: az ellenség kora hajnalban meglepte őket, és nagyon sok jó ember elesett ott; a többiek pedig elmenekültek a püspökkel együtt. Ez július 29-én történt.

1066 — (C) Ebben az évben húsvétkor, az után a karácsony után, amikor a király [Hitvalló Edward] meghalt, Harold [Godwinson] Yorkból Westminsterbe jött, és húsvét ekkor április 16-ára esett. Akkor egész Angliában olyan jel volt látható az égen, amilyent azelőtt sohasem láttak. Egyesek szerint ez a *comēta* nevű csillag volt, amelyet üstökösnek is hívnak: és először a *Litaniae Maiores*⁴² előestéjén, vagyis április 24-én tűnt fel, és egész héten ragyogott.⁴³ Nem sokkal ezután Wight szigetére jött Tosti *eorl* a tengeren túlról akkora hajóhaddal, amekkorát össze tudott gyűjteni, és pénzt is, ellátást is kapott. Aztán továbbmenve végigrombolta a tengerpartot, ameddig csak elérte, egészen Sandwichig. Amikor Harold király Londonban meghallotta, hogy Tosti öccse Sandwichbe érkezett, akkora flottát és szárazföldi sereget gyűjtött, amekkorát még senki ebben az országban, mert korábban tényként közölték vele, hogy Vilmos, Normandia grófja, Edward király rokona ide akar jönni, és le akarja igézni ezt az országot. És később pontosan ez is történt. Amikor Tosti rájött, hogy Harold király Sandwich felé tart, eltávozott Sandwichből, erőszakkal vagy anélkül magával vitte a hajósok egy részét is, majd felment északra. Lindsey-ben dűlt, és sok jó embert megölt ott. Amikor Edwin *eorl* és Morcar *eorl*⁴⁴ ezt megtudták, odamentek, és kikergették az országból: ő akkor Skóciába ment, a skótok királya⁴⁵ védelmet adott neki, ellátta élelemmel, és ő egész nyáron ott maradt. Aztán Harold király Sandwichbe jött, és ott várta meg a flottáját, mert a hajói csak lassan gyűltek össze; amikor összegyűlt a flottája, akkor Wight szigetére mentek, és ott maradtak egész nyáron és ősszel; és a tengerparton mindenhol szárazföldi sereget tartott, de végül nem ment vele semmire. Kisboldogasszony napjára [szeptember 8.] aztán elfogytak a nép készletei, és senki sem tudott tovább ottmaradni. Akkor hazaengedték őket, a király pedig az ország belsejébe lovagolt, a hajókat felhozták Londonba, de sok tönkrement, mielőtt odaért volna. Amikor

42. *Litaniae maiores*: Szt. Márk napi búzaszentelés, ún. "régebbi könyörgő körmenetek".

43. A Halley-üstökösről van szó.

44. Mercia illetve Northumbria *eorl*jai.

45. III. Malcolm (Canmore), 1058-1093.

a hajók hazajöttek. Harald, Norvégia királya egy hatalmas hajóhaddal váratlanul bejött a Tyne torkolatába északról, és Tosti *eorl*, korábbi egyezségüknek megfelelően, elébe ment mindazokkal, akiket hadra tudott fogni, majd az egész hajóhaddal mind a ketten felmentek az Ouse-on York felé. Amikor Harold király délen kikötött, akkor tudta meg, hogy Harald norvég király és Tosti *eorl* York közelében partraszállt. Ekkor amint össze tudta szedni a seregét, elindult, és megállás nélkül, nappal és éjjel északra vonult. Mielőtt azonban Harold odaért volna, Edwin *eorl* és Morcar *eorl* tartományaikból összegyűjtöttek egy akkora sereget, amekkorát csak tudtak, megküzdöttek a betolakodókkal, súlyos veszteségeket okoztak nekik, de az angol hadból is sokan elesetek, vízbe fulltak és elmenekültek, és a norvégoké maradt a csatatér.⁴⁶ És ez a csata a Szent Máté apostol ünnepe előtti szerdai napon történt. A csata után⁴⁷ Harald norvég király és Tosti *eorl* nekik tetsző létszámú sereggel bementek Yorkba, a várostól tüzszokat és ellátást kaptak, majd onnan a hajókra mentek, tárgyalni kezdtek a békéről, és úgy tervezték, hogy mindannyian Haraldal mennek, és leigázzák az országot. Azonban eközben, még vasárnap egész hadával Tadcasterbe érkezett Harold, az angolok királya, rendbeszedte csapatait, majd hétfőn továbbvonult egyenesen Yorkba. Harald norvég király és Tosti *eorl* csapataikkal együtt ekkor már Yorkon túl, a szárazföld belsejében, Stamford Bridge-nél voltak, ugyanis megígérték nekik, hogy az egész megyéből tüzszokat hoznak nekik oda. Harold angol király ekkor váratlanul rajtuk ütött a hídon túl, csatázni kezdtek, és ádázul küzdöttek késő estig. És ott elesett Harald, a norvégok királya, Tosti *eorl*, és még számtalan ember mind a norvégok, mind az angolok közül, és a norvégok megfutamodtak az angolok elől. Volt ott egy norvég, aki szembeszállt az egész angol sereggel úgy, hogy azok nem tudtak sem a hídon átkelni, sem pedig győzelmet aratni. Egy angol nyíllal rálőtt ugyan, de nem találta el, ekkor egy másik a híd alá ment, és átszúrta a páncélját. Akkor Harold angol király átkelt a hídon a seregével együtt, és nagyon sok norvégot és flamandot megölték, és Harold megengedte, hogy Hetmundus, a király fia hazamenjen a hajókkal Norvégiába.⁴⁸

(D) Ebben az évben húsvétkor, az után a karácsony után, amikor a király meghalt, Harold Yorkból Westminsterbe jött, és a húsvét ekkor április 16-ára esett. Akkor egész Angliában olyan jel volt látható az égen, amilyent azelőtt sohasem láttak. Egyesek szerint ez a *cometa* nevű csillag volt, amelyet üstökösnek is hívnak: és először a *Litaniae Maiores* előbestéjén, vagyis április 24-én tűnt fel, és egész héten ragyogott. Nem sokkal ezután Wight szigetére jött Tosti *eorl* a tengeren túlról akkora hajóhaddal, amekkorát össze tudott gyűjteni, és pénzt is, ellátást is kapott. És bátyja, Harold király akkora szárazföldi és tengeri haderőt gyűjtött össze, mint ebben az országban király még sohasem, mert azt hallotta, hogy a Fattyú Vilmos

46. Ez volt a fulfordi csata, 1066. szeptember 20-án.

47. Szeptember 24-én, vasárnap.

48. Itt végződik az *Angolszász Krónika C* változata.

ide akar jönni, hogy elfoglalja az országot. És később pontosan ez is történt. Eközben Tosti *eorl* hatvan hajóval bejött a Humber torkolatába, de Edwin *eorl* egy szárazföldi sereggel elkergette, és a hajósok is megszöktek tőle. Tosti ezután tizenkét kis hajóval Skóciába ment, ott találkozott Harald norvég királlyal, akinek háromszáz hajója volt; Tosti behódolt neki, és a hűbérese lett, majd mindketten felhajóztak a Humber folyón egészen Yorkig. Ott Edwin *eorl* és a fivére Morcar ütközetet vívtak velük, de a norvégoké lett a győzelem. Haroldnak, az angolok királyának mindezt elmondták; a csata pedig Szent Máté vigiliáján történt. Aztán királyunk, Harold váratlanul rárontott a norvégokra, és Yorkon túl, Stamford Bridge-nél egy nagy angol sereg élén megküzdött velük; azon a napon mindkét oldalon ádáz harc tombolt. Ott elesett a Szőke Harald,⁴⁹ Tosti *eorl*, és az életben maradt norvégok futásnak eredtek; az angolok üldözés közben hevesen támadták őket, amíg néhányan el nem érték a hajókat. Egyesek vízbe fulltak, mások megégtek, megint mások különböző egyéb módokon pusztultak el, csak kevesen maradtak életben, és az angolok maradtak a csatatér urai. A király negyedrészt adott Olafnak, a norvég király fiának, a püspöküknek, Orkney *eorl*jának és mindenkinek, aki a hajón életben maradt, majd ezek mind odamentek a királyunkhoz, és esküvéssel fogadták, hogy mindig megtartják országunkkal a békét és a barátságot; a király pedig huszonnégy hajóval hazabocsátotta őket. Ezt a két véres ütközetet öt éjszakán belül vívták. Aztán Szent Mihály előestéjén [szeptember 28.] Normandiából Pevensey-be érkezett Vilmos gróf. [...]

(E) És ugyanabban az évben, amikor király lett, Harold egy hajóhaddal hadbaszállt Vilmos ellen, de közben Tosti *eorl* hatvan hajóval bejött a Humber folyóra, Edwin *eorl* pedig egy sereggel elkergette; a hajósok is megszöktek Tostitól, és ő tizenkét kis hajóval Skóciába ment; ott volt Harald, norvég király háromszáz hajóval, és Tosti behódolt neki; ezután mindketten felhajóztak a Humberen egészen Yorkig. Morcar *eorl* és Edwin *eorl* megküzdöttek velük, és a győzelem a norvég királyé lett. Harald királyt tájékoztatták mind e tettekről és történetekről, és ő hatalmas angol sereggel odajött, Stamford Bridge-nél megütközött a norvég királlyal, megölte őt és Tosti *eorl* is, és vitézül legyőzte mind a betolakodókat. Közben Szent Mihály napján Hastingsnél partraszállt Vilmos [...]

49. A *Krónikában* tévesen *Hár fagera*; helyesen Harald *Hardraada*, azaz Erőskezű Harald.

APPENDIX

A maldoni csata⁵⁰

...eltörjön. Aztán [Byrhtnoth] megparancsolta, hogy mindegyik vitéz bocsássa el lovát, kergesse messzire, és gyalog folytassa útját, elméjét kezére és vitézi bátorságára fordítván. Amint Offa rokona látta, hogy az *eorl* nem szenvedheti a gyávaságot, kezéről az erdő felé röptette kedvenc sólymát, és a harcba vetette magát. Ebből jól látszott, hogy az ifjú nem húzódik félre a küzdelemtől, amikor megragadta fegyvereit. Mellette Eadric is szolgálni kívánta urát és vezérét a csatában, és a lándzsáját vitte a küzdelembe. Szíve bátran dobogott, amíg emelni tudta pajzsát és forgatni széles kardját; szavát állta, midőn ura előtt hadakozott.

17 Aztán Byrhtnoth felállította embereit: fel s alá lovagolt, buzdította, oktatta a bajnokokat, hogy keményen állják a sarat, tapodtat sem engedve, szorosan és egyenesen tartsák a pajzsot, cseppet se féljenek. Miután csatarendbe állította seregét, leszállt lováról embereivel ott, ahol tudta, hűséges házinépe várja.

25 Ezután a folyóparton megjelent a vikingek hírnöke, és hangos szavakat kiáltott: így kiáltotta át dicsekedve a túlsó parton álló Byrhtnoth *eorl*nak a tengerjárók üzenetét:

29 'Bátor hajósok küldtek engem hozzád, hogy elmondjam: a békéért cserébe aranygyűrűket küldhettek nekik. Jobb, ha fizetéssel megváltjátok lándzsás támadásunkat, mert akkor nem ölünk meg benneteket kegyetlen csatában. Felesleges egymást gyilkolnunk. Ha elég gazdagok vagytok, megállapodhatunk, és békét köthetünk aranyért cserébe. Ha te, aki odaát a leghatalmasabb vagy, bölcsen lefegyverzed embereidét, és a hajósoknak a saját belátásuk szerint fizetsz a békéért, elfogadván tőlünk a fegyverszünetet, akkor mi a sarccal hajóra szállunk, és megtartjuk veletek a békét.'

42 Ekkor Byrhtnoth szólt. Pajzsát felemelve, karcsú kőris lándzsáját megrázva a következő haragos és eltökélt választ kiáltotta:

45 'Hallod-e, te tengerjáró, mit mond ez a nép? Lándzsákat kaptok tőle

50. A fordítás mai angolból, az eredeti szöveg figyelembevételével, a következő munkák illetve fordítások alapján készült: R.K. Gordon (vál., ford.): *Anglo-Saxon Poetry* (London: Dent, 1964), 329-334.; Michael Alexander (szerk., ford.): *The Earliest English Poems* (Harmondsworth: Penguin, 1972), 111-123.; D.G. Scragg (szerk., ford.): *The Battle of Maldon*. Manchester: Manchester University Press, 1981.; S.A.J. Bradley (szerk., ford.): *Anglo-Saxon Poetry* (London, Melbourne, Toronto: Dent, 1982), 518-528.; Kevin Crossley-Holland (szerk., ford.): *The Anglo-Saxon World. An Anthology* (Oxford, New York: Oxford University Press, 1984), 11-19.; Donald Scragg (szerk.): *The Battle of Maldon AD 991*. Oxford: Basil Blackwell. 1991.

fizetségül, halálhegyű dárdát, sokat próbált kardokat, és ezzel nem jártok jól a csatában! Hullámjárók hírnöke, halld az üzenetet! vidd el a népednek a baljós hírt: itt áll harcosaival egy nemes *eorl*, aki kész megvédeni ősi lakhelyét, Æthelred országát, uram népét és hazáját. A pogányok elvesznek majd a csatában. Szégyellném, ha kincseinket harc nélkül hajóitokra hordanátok, ha már ilyen messzire bemerészkedtetek országunkba. Nem, nem kapjátok meg könnyen az aranyat! Dárda hegye és kard éle, ádáz tusa döntsön köztünk, mielőtt fizetnénk!

62 Aztán megparancsolta, hogy a pajzsos vitézek lépjenek előre, és mind a folyó partjára álltak. Egyik csapat sem tudott a másikhoz férkőzni, mivel most az apály után felemelkedett az ár; összezárult az áradat; alig várták, hogy lándzsákat egymás ellen szegezhessek. Ott álltak a Panta-folyó mellett csatarendben a keleti szászok és a hajók serege, de közülük senki sem árthatott senkinek, halált csak szálló, tollas nyíl hozhatott.

72 A dagály leapadt. A tengeri rablók készen álltak, megannyi viking, harcra éhesen. Akkor az angol hősök védelmezője egy harcedzett bajnokot állított az átjáró védelmére. Wulfstannak hívták, bátor nemzetségből származott; Ceola fia volt, és dárdájával halálosan megsebesítette az első hajóst, aki vakmerőn az átjáróra lépett. Wulfstan mellett két rettenthetetlen, bátor férfi állt, Ælfhere és Maccus. Eszük ágában sem volt elmenekülni a gázlótól, és készek voltak addig hadakozni az ellenséggel, amíg forgatni tudták fegyvereiket.

84 Mídon azok ezt látták, és világosan kiderült, hogy az átjáró ösvény őrzői rendületlenek, a gyalázatos idegenek cselhez folyamodtak. Kérték, adjanak nekik utat, hadd vezessék át harcosaikat a gázlón.

89 Ekkor az *eorl*, oktalan kevélységében [*for his ofermode*] túl nagy teret engedett a gyűlöletes népségnek. Byrhtelm fia akkor fennhangon így szólt át a hideg vízen — a férfiak pedig hallgatták:

93 'Most nyitva előttem az ösvény; gyertek gyorsan át hozzánk, harcosok, tusára! Isten a tudója csak, kié lesz végül a csatatér.'

96 A gyilkos ordások, a vikingek átgázoltak a Panta nyugati partjára. Nem törődtek a vízzel, pajzsukat a fejük fölött hozták át a csillogó vízen, a hajósok partra vitték hársfa-pajzsukat. Byrhtnoth és vitézei készen álltak az ádáz ellen fogadására. Parancsot adott, alkossanak pajzból csatasövényt, és tartsanak ki keményen az ellenséggel szemben.

103 Közel volt már a harc, kéznél a dicsőség! Eljött az idő, hogy azok, akiknek ez volt a sorsuk, eleszenek a tusában. Nagy kiáltozás támadt; hollók keringtek, és sas körözött odafönt tetemre várva. A földön ordítás tört ki.

108 Akkor aztán markukból elhajították kemény dárdaikat, hegyesre reszelt gerelyeiket. Dolgoztak az íjak, pajzs fogta fel a hegyet. Örjögött a támadás. Harcosok hullottak, ifjak heverték holtan minden oldalon. Wulfmær megsebesült. Byrhtnoth e rokona, nővérének fia a harci halált választotta: kardok hasagatták szét. Elestéért megfizettek a vikingek. Hallottam, hogy

Eadweard a kardjával derekasan lesújtott egyet, nem fogta vissza az ütést, és a balvégzetű bajnok élettelenül esett a lába elé. Urától ezért, amint alkalom adódott, a kamarás köszönetet kapott.

122 A bátor vitézek egymást segítették: mindegyik harcos azt figyelte, kit döfhetne át lándzsájával, hogy elnyerje a balvégű férfiú életét s fegyvereit. Az elesettek a földre hulltak. Derekasan állták a sarat. Byrhtnoth buzdította őket, a harcra irányította minden ifjú elméjét, aki a dánok elleni küzdelemben akart dicsőséget szerezni.

130 Akkor a bátor bajnok lándzsáját felemelve, pajzsát ragadva egy dán felé lépett; így támadt a vitéz *eorl* a parasztra, mindkettő gonoszat forralt a másik ellen. A hajós elhajította délen készült gerelyét, és a harcosok ura megsebesült. Taszított a pajzzsal, eltörte a nyelet, és a dárda hegye kiesett [a sebből]. A vitéz feldühödött, s lándzsájával átdöfte a sebezni vakmerő vikínget. Jól célzott, fegyvere a férfi nyakán hatolt át; kezével irányította, s így elragadta a gonosz orzó életét. Majd gyorsan egy másikat hajított, s az átszakította a sodronyínget, sebet ütött a mellén az összefűzött gyűrűk alatt, s a halálos hegy a szívben állt meg. Az *eorl* még jobban örült, felnevetett a büszke dalia, és hálát adott a Teremtőnek a Tőle kapott napi munkáért.

149 Ekkor azonban egy dán szolga, dárdáját markából röpítve, átütötte Æthelred nemes thánját [Byrhtnothot]. Egy ifjú állt mellette, még nem érett férfi, csatában süvölvény; nagy bátran kihúzta a véres gerelyt a harcosból, Wulfstan fia, az ifjú Wulfmær. Visszahajította a keményre edzett fegyvert: a hegye célba csapott, és máris holtan feküdt a földön, ki az imént oly súlyosan megsebezte urát.

159 Akkor egy fegyveres rohant az *eorl*-ra, kincseit, páncélját, gyűrűit és díszes kardját akarta elrabolni. Byrhtnoth kivonta kardját hüvelyéből, a széles és ragyogó pengéjűt, és a mellvérthez csapott. Egy hajós azonban hirtelen közbelépve rásújtott az *eorl* karjára. Az arany keresztvasú kard a földre hullott; már nem tudta tartani a kemény pengét, a fegyvert forgatni. Az ősz vitéznek azonban beszélni még volt ereje, bátorította az ifjakat, törjenek előre mint derék bajtársak. Majd midőn már a lábán sem tudott szilárdan megállni, az égre tekintett.

173 'Köszönöm Neked, hadak Ura, mindazt az örömet, melyet e világon élveztem. Most, könyörületes Úr, nagyobb szükségem van a kegyelmedre, mint valaha, hogy lelکم hozzád térhessen, békében országodba érjen, angyalok Fejedelme! Esedezem, ne hagyd, hogy pokolbéli tolvajok lerángassák.'

181 Ekkor a pogány harcosok lekaszbolták, és már holtan feküdt mindkét férfi, aki mellette állt, Ælfnóth és Wulmær is; urukat védve estek el.

185 Ekkor a gyávák visszahúzódtak a hadakozástól. Odda fiai menekültek el elsőnek; Godric megfutott a csatából, elhagyván a derék férfiút, aki annyiszor adott neki paripát ajándékul. Ura lovának nyergébe pattant, ami nem volt helyénvaló, és mindkét öccse vele menekült. Godwine és Godwig; nem volt

- ínyükre a harc, hátat fordítottak a csatának, és az erdő felé szaladtak. Arra a biztos helyre menekülven megmentették életüket és több férfiút, mint amennyit illet, ha eszükbe jutott a megannyi bőkezű ajándék, mellyel [Byrhtnoth] azelőtt megütsztele őket. Offa ezt meg is mondta nekik aznap korábban a gyűlés helyén a tanácsban: merészen szólnak ott sokan olyanok, akik a szükségben majd nem tartanak ki.
- 202 Elesett tehát a nép vezére, Æthelred *eorl*ja: tűzhelye társai mind látták holtan fekvé. A büszke thánok aztán tovább nyomultak előre, a vitéz férfiak lelkesen támadtak. Ekkor mind két dolog egyikét kívánták: életüket adni, vagy megbosszulni szeretett urukat.
- 209 Ælfric fia így biztatta őket; a telei számát tekintve fiatal harcos beszélt hozzájuk. Aztán Ælfwine szól, bátor szavakkal:
- 212 'Emlékezzetek, hányszor beszélgettünk a padon méhsert iszogatóván, s kemény tusára fogadkoztunk, cintermi hősök. Most bizonyíthatja, aki bátor! Tudja meg mindenki, honnan származom: a merciaiak között hatalmas az én nemzetségem. Nagyapám Ealhhelm volt, világi javakkal megáldott bölcs *ealdorman*. Népem thánjai nem hányhatják a szememre, hogy haza akarok menekülni e seregből most, hogy vezérem holtan fekszik, csatában lekaszabolva. Nincs számomra ennél nagyobb fájdalom: rokonom volt s egyben uram is.' Aztán megindult, nem felejtve a bosszút, dárdájával átütött egy hajóst a seregből úgy, hogy az holtan leroskadt fegyverétől öltén. Aztán [Ælfwine] arra biztatta bajtársait, barátait és társait, hogy nyomuljanak előre.
- 230 Offa szólalt meg, kóris kelevéztét rázva:
- 231 'Úgy van Ælfwine, jókor biztatód mind a thánokat! Most, hogy urunk, az *eorl* holtan fekszik, a mi dolgunk, hogy biztassuk a másik vitézt: harcoljon amíg fegyvert tud ragadni és forgatni, kemény pengét, dárdát és jó kardot. Godric, Odda gyáva fia mindannyiunkat elárult. Nagyon sokan azt hitték, amikor azon a csodálatos paripán ellovagolt, hogy urunk az; s ezért itt a csatátéren megbomlott a sereg, szétroppant a pajzstorlasz. Gyalázat a megfutóra, ki oly sokat menekülésre bírt!'
- 244 Aztán Leofsunu szól, hársfa pajzsát védőn emelve, felelt a vitéznek:
- 246 'Íme, megfogadom: egy tapodtat sem hátrálok innen, hanem előre nyomulva a harcban megbosszulom uramat s barátomat. A Sturmere környéki harcedzett hősök nem szólhatnak meg, hogy barátom elesvén, úr nélkül, méltatlanul menekülve térek haza; inkább veszejtsen el fegyver, dárda hegye, kardvas!' Előrenyomult őrvölgő haraggal, elszántan küzdött, a futást megvetette.
- 253 Aztán Dunnere szól, megrázta dárdáját; az egyszerű közember mindenkit túlkiaítva arra biztatott, minden vitéz bosszulja meg Byrhtnothot:
- 258 'Aki meg akarja bosszulni urát ebben a seregben, ne inogjon, ne féltse életét!'

- 260 Előrenyomultak hát, életükkel nem törődven.
 261 A kísérő vitézek, ádáz lándzsások erősen harcoltak, és kérték Istent, hadd állhassanak bosszút uruk- s barátjukért, elleneikre romlást szakasztva. A tús minden erejével segített nekik, Ecglaf fia volt derék northumbriai nemzetségből, Æscferthnek hívták. Nem ingott meg a csata forgatagában, egymás után lőtte ki nyilait. Most egy pajzsot talált el, most egy férfit ütött át, újra meg újra sebeket osztott, amíg fegyvereit forgatni tudta.
- 273 A Hosszú Eadweard is, lelkesen és készen elől állt a harcban; dicsekvő szóval fogadta: tapodtat sem hátrál, vissza nem lép most, hogy ura holtan fekszik. A pajzsfalat átszakítva támadta a tengerjárókat, és megbosszulta gyűrűt adó ura halálát. Drágán adta éltét a csata viharában.
- 280 Ætheric nemkülönben, a nemes bajtárs, Sibyrht fivére; előrenyomulva eltökélten küzdött sok mással együtt — hasították a domború pajzsokat; a harcosok emberül védték magukat. Roppant a pajzs széle, rettenetes dalt jajdult a mellvért.
- 285 Akkor a tusában Offa levágott egy tengerjárót; az a földre zuhant. De Gad rokona is a földre került. Offát darabokra tépték a csatában, de megcselekedte, amit megígért urának, hisz gyűrűt adó gazdájának megfogadta: vagy mindketten épségben lovagolnak haza, az erős szállásra, vagy csatában pusztulnak, a mézsárlás mezején szerzett sebektől. Urához közel feküdt, ahogy thánhoz illik.
- 295 Aztán összeroppantak a pajzsok. A tengerről jöttek harctól dühödten előrenyomultak. Gyakran ütötte át lándzsa balvégű férfiú életének házát. Ekkor Wistan lépett elő, Thurstan fia küzdött a harcosokkal. Hármat megölt a tolongásban, mielőtt Wigelm sarja maga is az elesettek közé hullott. Ádáz küzdelem volt: szilárdan álltak a vitézek a harcban. Sebekkel borított tusázók hullottak. A megöltek a földre zuhantak.
- 304 Eközben a két fivér, Oswold és Eadwold szavaikkal biztatták a férfiakat: tartsanak ki rokonaik a nehéz helyzetben minden erővel, lankadatlanul forgatván fegyvereiket.
- 309 Byrhtwold szólott, pajzsát megragadva — idős bajtárs volt már — rázta kőris kelevézetét. Bátran így biztatta a vitézeket:
- 312 'Lelkünk szilárduljon, hevüljön a szívünk, bátorságunk nőjön erőnk apadtával! [*Hige sceal þe heardra, heorte þe cenre, mod sceal þe mare, þe ure mægen bylað.*] Itt fekszik urunk lemészárolva, a jó ember a porban. Örökre megbánja, aki most akar megszökni a harcból. Én már öreg vagyok, de nem menekülök, hanem uram oldalán akarok feküdni, kit annyira szerettem.'
- 320 Hasonlóképpen bátorította őket Æthelgar fia is a harcra. Godric. Gyakran hajította dárdáját, a halálos gerelyt a vikingek közé, így nyomult előre a seregben. Csapást, vágást osztott, míg nem elesett az összecsapásban. Ő nem az a Godric volt, aki elfutott a harcból...

[Fordította Novák György]

1

2

3
4
5

Készítette a JATEPress
6722 Szeged, Petőfi Sándor sugárút 30—34.
Felelős kiadó: Dr. Pándi Lajos
Felelős vezető: Szőnyi Etelka
Méret: A/5, példányszám: 300, munkaszám: 32/1997.